

2
ცისკარი.

ც ც

1867

იენისი.

წელიწადი მეთერთმეტე.

წოდება თხზულებათა:

- 1 — სიტყვა. . . . . გაბრიელ ეპისკოპოსისა.
- 2 — ეილჰელმ ტელი, დრამატუული თხზულება. თარგ.
- 3 — ავალიშვილისა.
- 3 — გლახები. (პლემჩევიდგან). ნ. ვარლიშვილისა.
- 4 — ბუნების მეცნიერებილამ. ი. კერესელიძისა.
- 5 — თბილისელი დონ კინოტი. ნ. ავალიშვილისა.

თბილისს.

კერესელიძის სტამბაში.

შენ და აღებად ცხელარი შენი, ეტყოდეს ურ-
ანი განკურნებულსა მას. ურანი ფიქრობდენ, რომ შა-
ბათის დღეს კაცი უნდა იჯდეს უძრავად და არა ქმნას არც
კეთილი საქმე, არცა ბოროტი; ეს აზრი იყო ცრუ და უსა-
ფუძელო, გარნა იგინი ესოდენ იყვნენ დაჯერებული მას
ზედა, რომელ სიყვდილს ემუქრებოდენ ყოველსა, ვინც იყო
წინააღმდეგი ამ აზრისა.

აჰა, ძმანო, რა დიდი გავლენა და მოქმედება აქუს ზო-
გერთსა ცრუსა აზრსა, უსაფუძელოსა, მოგონებულსა წარ-
მოდგენასა კაცის სულზე და ყოფაქცევზე. როდესაცა რო-
მელიმე ცრუ აზრი დაიპყრობს კაცის გონებას, იგი გაე-
რევა ყოველთა შინა მისთა სიტყვათა და მოქმედებათა, გა-
დაექცევა მას ჩვეულებად და მისცემს მას დიდსა დაბრკო-
ლებასა. ვიცით ჩუპნ ყოველთა რა დიდი გავლენა აქვს
სოფლის ჩუპულებასა კაცის გულზე, რა სახით ემორჩი-
ლება ყოველი კაცი სოფლის ჩვეულებას, და როგორ ემი-
ნია მას ჩვეულების წინააღმდეგობა. ჩვეულება თითქმის
სჯულზე უმტკიცესია. მრავალ გზის ეხედავთ, რომელ ზო-
გერთთა კაცთა არც საღმრთო სჯულის და არც საერო-
სა დარღვევა ისთე არ გაუძნელდება, როგორათაც წინა
აღმდეგობა რომლისამე სოფლის ჩვეულებისა, თუმცა სინ-
დისი და კუა მისი ხშირად უმტკიცებდეს მას, რომ ზო-
გიერთი ჩუპულება არის უსრგებლო და უსაფუძელო.
გარნა, ვინაჲდგან წინათვე ესტკეით, რომელ უმრავლესნი
სოფლის ჩვეულებანი არიან დამოკიდებულნი რომლთამე
ცრუთა და მოგონებულთა აზრთა და წარმოდგენათა ზედა,
მაჲსა სადამე აქედგან უნდა გაესინჯოთ და ეხილოთ რა

შენებელი არის, როდესაც კაცთა შორის სუფივენ კრუნი აზრი და მას ზედა დაფუძნებულნი შენებელნი ჩვეულებანი და როგორ უნდა ცდილობდეს კეთილ გონიერი კაცი რომ მოსპოს იგინი საზოგოებასა შინა.

სამწუხაროდ მრავალნი კრუნი აზრი და შენებელნი ჩვეულებანი მუშაობენ ქვეყანასა შინა ცუტნასა. ეინც კარგა დაუკვირდება და მახლობლად შეიტყობს ჩუტნ ქვეყანაში მცხოვრებთა მდგომარეობასა, იგი სწორეთ იქმნება განცვიფრებული რა საშინელი გავლენა აქუს მათ შორის მრავალთა პირდაპირ შენებელთა და ცხადად კრუთა აზრთა, რა საშინლად ემონებან მათ იგინი და რაოდენთა ცოდვითა შინა შთაფარდებიან იგინი მათგან. თითქმის ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე, ყოველი მცრე და დიდი საქმის აღსრულებაზე, გავრევა ერთი რამე კრუ და შენებელი აზრი უბრალო დაბალს ხალხში. ზოგჯერ დაბალ გლენ კაცს ზოგიერთი მზაკარი მკითხაეი ისრეთს საზარელს და მძიმე საქმეზე მისდრეკს და ისრეთს გასაოცარს მოქმედებაში შეიყვანს, რომელსაც გონიერი კაცაც არ დაიჯერებს, თუ თავის თვალთა არ ნახა.

გარნა სამწუხაროდ, არათუ დაბალთა ხალხთა შინა, არამედ ყოველთა სხეთა წოდების ხალხთა შორის სუფივენ მრავალნი ცუდნი აზრი და ჩვეულებანი: მაგალითებრ, არა ერთ გზის შოგვისხენიებია ჩვენ თვით ამა აღგლისაგან, რა უსარგებლო და შენებელნი არს ის გძელი და გასხეუებული ტირილი, რომელი ვიცით ჩვენ მიცვალეულთა ზედა და რომელი თვით სიტყვისა მებრ მრავალთა პატივემულთა თავადთა და აზნაურთა აძლევს დიდსა ხარჯსა

და ზარალსა შიცვალბულის ქირისუფალსა, ხოლო თვით შიცვალბულისთვინაც არ არის სასარგებლო. აწ ამ ქვეყნის პატრიცემულმან კეთილ შობილმან საზოგადოებამან, ქალაქსა ამას შინა შყრებილმან, უნდა იფქროს ამაზე და ჯეროვანი საზღვარი დაუდვას ჩვეულებასა ამას, რომელი ამ ახლანდელსა დროებასა მრავალთა გამო ცელილებათა, სოფლის წყობილებათა შინა მოხდენილთა, არის უფრორე მუენებელი და შეუსაბამო.

შეორე ცრუ აზრი და მას ზედა დამოკიდებული ჩვეულება, რომელიც არა ნაკლება აძლევს ვნებასა მრმეალთა კაცთა, არის შემდგომი: მრავალნი პირნი ესრეთ ფქრობენ, ვითომც შრომა, ანუ შეშაობა, ორად გაიყოფა: ზოგიერთი შრომა დაამუშაობა არის უკადრისი, შემარცხვენილი და დალი და ზოგიერთი არის მღალი, საქები და საკადრისი. ესრეთი გაყოფა შრომისა და მუშაობასა ორად არის სრულიად უსაფუძვლო და მუენებელი. წინა აღმდეგ ამისა ისრეთ უნდა ესთქვათ, რომელ ყოველი შრომა, რომელიც ვი სარგებლობას მის ცემს კაცს და შეწევა მისს ჩჩენასა, დიხ არის მღლიანი და საკადრისი ყოვლისა კაცისათვის. უკადრისი და შემარცხვენილი კაცისა არის მხოლოდ უსაქმოდ ჰყოფა. გარნა ვინააღდგან ქვეყანაზე ათასი სხვა და სხვა ნაზრი მუშაობა და შრომა არის და არცა ერთი მათგანი არ დაამუშაბლქს, ანუ შეარცხვენს კაცსა, რომელი საქმე ანუ შრომა გამოარჩიოს თითოეულმა კაცმა და რომელს მოქმედებას შეუტკუნს არის დამოკიდებული ბუნებაზეკარი კტუზნდა გარემოებზე. ჩვენ მხოლოდ ის უნდა გვახსოვდეს, რომელ ყოველმა კაცმა ერთი რომელიმე საქმე უნდა გამოირჩიოს; უქმად არ უნდა

იყოს არაინ; ხოლო, სახელდობ, რომელი შრომა ანუ მუშაობა არის უმჯობესი მისთვის, ამას შეატყობინებს მისი ჭკუა და გამოცდილება. აქ შე გაგახსოვდება ერთს გასაკვირვალს მაგალითს, თუმცა დაწმუნებული ვარ მრავალთა ტექსტგანთაც გაუგონიათ იგი. როდესაც პეტრე პირველი დაჯდა რუსეთის ტახტზე, მას ჰყავდნ მრავალნი მოლონნი ქვეშევრდომები და ჰქონდა მრავალი სიმდიდრე. რა საჭირო იქნებოდა მისთვის უბრალო მუშაობა? გარნა, რადგანაც შეხედა, რომ მის სამფლობელოში არ იყო სრულიად სწავლა და განათლება, მან დასტევა მისი ხელმწიფობა, ჩიცვა უბრალო მუშის ტანისამოსი, წაეიდა განათლებულ ქვეყნებში და დაიწყო მუნ სწავლა ყოველისა ხელოვნებისა. მრავალი წლის განმავლობაში იგი მუშაობდა ცულითა და ხერხითა, მან მიითვისა ყოველი მამინდელი სწავლა და ხელოვნება და მობრუნებულმან თავის სახელმწიფოში გააჩინა ნათელი სწავლისა, რომლითა გაამდიდრა რუსეთი.

გარნა რა საჭირო არის ჩუქნათვის მაგალითი საერო ისტორიისაგან? ჩუქნ ქრისტიანენი ვართ, ვითარცა ქრისტიანეთა, უდიდესი ფასი უნდა მივაწეროთ იმ მაგალითსა, რომელსა გვაჩვენებს საღმრთო ისტორია. მოვიყვანოთ იქიდგან მაგალითნი. მაცხოვარი იესო, ვიდრე სრულ ასაკს მოხელამდე და სახარების ქადაგებოს დაწყებამდე, სცხოვრებდა იოსებ ხუროს სახლში, და ეხმარებოდა მას ხურობაში. უდიდესი მოციქულთა შორის პაულე, როდესაც თავისუფალ დროს იპოენიდა ქადაგებიდგან, იწყებდა მისა ხელითა კერვას ბაზბის კარებისას და იქიდგან არჩენდა თავის თავს მტყვევლი, იოანე ოქროპირი თავის უფალი რომ იქნებო-

უმალღესნი მამათა შორის ვასილი დიდი, გრიგოლი ლუთის
დნენ, ეკლესიის მსახურებისაგან, აღიბდნენ ბარს და თოხსა
და შეუღებოდნენ მიწის კეთებას. ესენი ყოველნი სასირც-
ხოდ არ რაცხდენ ისრითსა მუშაობასა.

მოკლედ, გავაგდოთ გულისაგან ის ცრუ, ცბიერი და
შეჯავარი აზრი, რომ მუშაობა იყოს კაცის ღირსების
დამამდაბლებელი.

ბედნიერი არის ის ქვეყანა, რომელსა შინა ყოველნი
მცხოვრებნი, ღიბნი და შერენ, არიან შრომის მო-
ყვარენი, თაჲს შრომაზე და მოღვაწებაზე აქუთ იმედი და
შრომიდგან ელიან წარმატებასა. საწყალი და საბრალო
არის ის ქვეყანა, სადაცა უმრავლესნი პირნი შეჩერებიან და
უშხერენ მთავრობასა, მართებლობასა, და ყოველი იმედი
ბედნიერებისა და წარმატებისა დაუდევით ჩინებზე, ჯამგარ-
ზე, ჯილდოზე; ხალხი შრომასა და მუშაობასა შეურაცხ
ყოფენ და უკადრისად მიაჩნიათ. ღმერთო! განაძე გულისა
ჩუპისაგან ყოველი ცრუ აზრი: მოგვეც მხნეობა, დაბადე
ჩუპს შორის სული შრომისა და მოღვაწებისა სულიერი-
სა და სხარციელისა.

ეპისკოპოსნი გაბრიელ.

მეფე ეს რომელიღესნი ანთოტის თიბნისა მანდღაჲნი დაჲს
-ელის ძიქსა ფელტ ქოფიგ, თსვი ირგომცხს ირთიფგმ
ფელტკომცქ, ეუნთანდღუთ მანდღაჲს მანდობამ აჲ ფხჲუ
ინანთობიტმ მან ფეიფეოსსჲ აჲ კონუტამ მათჲს ნქთი
ფეფტკიდეჲ ცასფეორ, გეუნან მითონ ითუფტკიკონ მსჲფჲს
-იტჲ ათიფუტ ამინ ფენდჲნი მანდინდჲფჲს ფეიფეონი მართ
ქსეცო მსეცო ფეფტრჲს მფეჲსჲ აჲ მანდინდჲს მანშარ ძჲ
-ონდჲსჲ მით იფეფტ მსეცო თინთოტჲს ენითა კჲჲსჲს

გილჯექემი ტელლი.

დრამატული თხზულება

შილდერისა.

თარგმნილი

ნ. ავალიშვილისაგან

1864 წ.

მოქმედება შირველი

ამ იხტე ეფიუ კშიან

გამოსელა შირველი

ამ ცხოვეტ ძიოუს ბეშტაგ

მალალი კლდოვანი ნაპირი ოთხ კანტონ შუა მდებარე
 ტბისა. სცენაზედ მოჩანს ტბის პატარა უბე. ტბის პირზედ,
 ცოტა მომორებით, დგას ქოხი. ქენნი ნავით ცურავს.
 ტბის გაღმა მზე მოჰფენია შვიცის მწვანე ველებს და სოფ-
 ლებს; მარცხნივ მოჩანან შერუბლული კლდეები; მარჯვ-
 ნივ ჩანან თოვლიანი მთები, რომელნიც ნელ-ნელა ცის
 დასაეალში იკარგებიან. ფარდის ახდამდის ისმის სალამუ-
 რის ხმა, ცხვრების ბლავილი და ზარების წკარუნი.

ქენნი (ნაწმი მღერის).

ანკარა წყალი ცივად ნარნარებს,
 და ამ წყლისა პირს სძინავს პატარას,
 რომელიც ჰხედავს რაღაცა სიზმრებს
 და ისმენს ძილში მშვენიერსა ხმას;
 თითქოს ზეციდამ ისმოდა ეს ხმა,
 გამომდინარე ანგელოზთ ბაგით,
 და ამ ხმით უფალს უძღენილნენ მესხმას
 და უგალობდნენ ტკბილის ლაღადით.
 ამ ხმამ გაუკრთო პატარას ძილი
 და დანახვა მხოლოდ წყლის ტალღა,
 შემდეგ მოესმა ამას ძახილი,
 და ამის შემდეგ აშგვარი მღერა:
 „პატარავ შენ ჩემი ხარ,
 არვის მიგკემ — ჩემი ხარ,

ენც უნდა წამედავოს —
მაინც კიდევ ჩემი ხარ;
მე წაგიყვან მძინარეს.
და გიჩვენებ წყლის ზვირთებს..

მშვიდობით, ველნო!
ზამთარი მოდის;
მწყემსიც შინასკენ
ფარებით მიდის.
მშვიდობით, ველნო! შევალთ სახლებში,
ვიღრე გუგულია გაზაფხულს გვიმღერს,
ვიღრე ჩასხდებით თქვენ ყვავილებში,
და თქვენს გულზედა რუები იდენს.

მშვიდობით, ველნო!
ზამთარი მოდის;
მწყემსიც შინასკენ
ფარებით მიდის.

ვერნი (გამოჩნდება იმის პირდაპირ სერზედ).
მთა გრიანებს და კლდე ხმას აძლევს;
კადრგი მვისრე მის ბილიქზედ კეალს არ აირევს
კლდეს დაჰსურვია
ყინვის ყაყარი, —
მვისრე მაინც უშიშრია.
მის დასწვრივ მთის ძარს ზღვავი ქომინებს
და თვის ომხიერთ თვალებს აბნელებს,
მვისრეს ჰგონია დიდი ბინდია;
ვერ ჰხედავს იგი სამშობლოს მიმდევებს,

სამშობლოს მწვანეს, სამოყანებს.

(სურათი იცვლება; ყრუ გრილი მოისმის, მთებიღვან და არე-მარეს მოეფინება სქელი ღრუბლები.)

რ უ ო ღ ი, შეთევზე, გამოდის ქოხიღვან; ვ ე რ ნ ი, მონადირე, კლდებელ ჩამოდის; კ უ ო ნ ი, მწყემსი, გუდა ავიდებული მოდის; ს ე ნ ნ ი, ამის შვილი, უკან მოსდევს.

რ უ ო ღ ი.

ქენნი, ჩქარა მოაგროვე ერთ ალაგს ეგ ბადებები: მხედავ ცამ როგორი მოიქურუმა და ქარიც ქმუის: დაეშურნეთ — ნივედვარმა არ მოგვასწროს.

კ უ ო ნ ი.

რალას ეშურები, ძმობილო? წვიმა კიდევ დაიწყო; ჰხედავ, რა ნაირად ეტანაბიან ცხერები ბალახს; აგერ ძალლიც რა რიგად სჩიჩქნის მიწას.

ვ ე რ ნ ი.

ტყუილად ხტიან ე ო ხერი თევზბა თუ? მეხე ი თევზი-ელაპიაც რა რიგათ ყურყუმელაობს: სწორედ კეკაქუხილი იქნება.

კ უ ო ნ ი (შეიღს).

სენნი, ფარა ხომ სრულად არის?

ს ე ნ ნ ი.

სრულად არის, მამი, — აგერ ჩენი ლიზლიც, აი ზარს არ აწკარუნებს.

კ უ ო ნ ი.

მამსხვებიც აქ იქნებიან: მარტო მაგან იცის ზოღმე შორს წასელო:

რ უ ო ღ ი.

შენ, ძმობილო კარგი ზარები გიბაა.

ვერნი.
საქონელიც კარგია! სულ შენია, კაცო, ე ცხვრები?

კუონი.
შე კაი კაცო! შე ეინ მამცემს აშდენს? ჩეში ბატონისაა —
ატინგაუზენისა.

რუონი.
ბიქოს! ამ ძროხას რა კარგი საყელური ჰქონია, როგო
უხდება კიდეც!...

კუონი.
აბა რალა ჩიჩინი უნდა: თითონაც კარგათ იცის რო
უხდება და აკი ამაყობს კიდეც. საყელური რო მოხს-
ნა, კაცო, ბალახს როდილა სძოვს ე დალოცვილი.

რუონი.
რას აშობ, კაცო! თითქოს გაეგებოდეს მაგდენი.

ვერნი.

მამ არ იცი, ძაშიაე! პირუტყვსაც აქვს თავის ჰკვა,
როგორც აღამიანს, მა!შ... ეს შე კარგად ვიცი. ერთხელ
და ორჯელ არ მიდევნებია თვალი ჯეირნებისთვის. ი და-
ლოცვილებს, კაცო, თითო მეთვალყურე უღვასთ ხოლმე;
მივა თუ არა იმათ ახლოს მონადირე, — მაშინათვე ყარაუ-
ძლივით ხმას მისცემს, და ყველანი გაცვიან ხოლმე აქეთ-იქით.

რუონი (მეცხვარეს.)
შინსკენ მიერეკები, უთუოთ?

კუონი.
ჰო-დეს, საძარი შემოაკლდათ შთებში.

ვერნი.

გზა შეიდობისა მოგცეს ღმერთმა!

კ უ ო ნ ი.

ღმერთმა გაგიმარჯოს! თქვენქნაც კი ათასი საფთხეა.....

რ უ ო ღ ი.

ვინ არის ე, ესე გახურებული რომოდის ჩვენქენ?

ვე რ ნ ი.

ოჰ! ეს ჩენი ბაუმგარტენია, — ალცელნელი.

ბ ა უ გ ა რ ტ ე ნ ი მოიბრუნს ქაქანიო.

ბ ა უ მ გ ა რ ტ ე ნ ი.

მეთევზე! ჩქარა ერთი ნაფი, თუ ღმერთი გწამს!...

რ უ ო ღ ი.

რაო, კაცო, რას გეშურება?!

ბ ა უ მ გ ა რ ტ ე ნ ი.

მოსხენ ერთი, ჩქარა, დროზედ გადამიყენე!..

კ უ ო ნ ი.

ჩვენებურო! რა დაგმართვია? რა ყოფაში ხარ?...

ვე რ ნ ი.

ვინ მოგდევს, კაცო, უკან? ვერ მოესწრობი?!

ბ ა უ მ გ ა რ ტ ე ნ ი.

რას ამბობთ, სულით მეძებენ; ლანდუოხტმა მღევარი

ამიყენა. ვაიმე! დავილუპები, თუ ხელში ჩამიგდეს!

კ უ ო ნ ი.

რაზედ, კაცო? რათ დაგადენა?

ბ ა უ მ გ ა რ ტ ე ნ ი.

ჯერ ერთი მიშველე რამე, მერე ვიამბობ.

ვე რ ნ ი.

ე რ ა არის, კაცო, სისხლში მოსერილხარ?

ბაუმგარ.

როსბერგის მმართველი. . . . .

კუონი.

როგორ თუ? ბოლფენიშენი? იმან გამოგიყენა?

ბაუმგარტ.

რალას გამომიყენებდა: კისერი გაეზღებინე...

ყველანი (სახტად ღარჩებთან).

ბიქო! ეს რა გიქნია?!

ბაუმგარტ.

რა მიქნია!...თქვენ რალას იქლით?...მე ჩემი ნამუსი ყველას მიჩვენია: თავი შემირცხვინა...ცოლი წამართვა...

კუონი.

როგო! იმან?!

ბაუმგარტ.

სწორედ იმან! მაგრამ, მაღლობა ღმერთსა! აი ამ ჩემი ხანჯლით სიცოცხლე კი ჩაუმწარე.

ვერნი.

რას ამბობ? ხანჯალი ამოიღე?!

კუონი.

ერთი გამაგებინე რაზე, რა გიქნია? თქვი ერთი ღროიით, მანამ ზეთეზე ნავს ახსნის.

ბაუმგარტ.

რალა გაგაგებინოთ? ტყეში ვაყავ, შეშასა ვჭრიდი; ერთიც ენახო, ჩემი ცოლი გაფითრებული მოვარდა ჩემთან — მეუბნება: როსბერგის მთავარ მმართველი მოიჭრა ჩვენსაო; ჩვენ აბანოებში ბანება მოინდომაო და მეც უნდოდა ძალით შევეყვანეო შიგ. — მაგრამ ძლივ-ძლივას დასხლეთოდა

ხელიდამ და მოიქრაჩემთან ამ ამბით; მეც ველარა გაეიგერა თავ-
ბედისა, — გაესწიე მამინვე შინასკენ და — დასწყევლოს ღმერთმა
იმის ეშმაკი! აკი ისევე შინ არ ღამხვდა ის სულის მტერი!
და რალა...იქვე ანდერძი აუგე ამ ხანჯლით!

(კნეტსკითხვით) ვერნი.

ღვთის წინაშე, შენ გასამტყუნარი არა ხარ.

კუოანი.

ბარაქალა შენს ბიჭობას! კარგათ ამოგიყრია ჯაერი:
გადაგიხდია, ძმავ, უნტერვალდენის სამაგიერო.

ბაუმგარ.

ეს ამბავი ფიცხლავ გავგოთ ქალაქში და მღვეარი გა-
მომიყენეს...ღრო მიდის ლაპარაკს თავი დავანებოთ...

(ქუხს).

კუოანი.

შეზადე! გაიყვა ღროით ეს კაცი!

რუოდო.

ესლა როგორღა იქნება, ამ ვაი-ვაგლანში? უნდა მოვი-
ცადოთ მინამ გადიღებს.

ბაუმგარ.

ვაი შე თავო! ვიღუპები!..

კუოანი (შეთევზებს).

რას ამბობ ერთი, თუ ღმერთი გწამს, შენ შენი ვალი
ასრულე: ეს კაცი სიკვდილს გადაარჩინე, მანამ შეგიძლიან
რამე: ჩენც ადამიანის შვილები ვართ — ეგება რა შეგეგმოსხვას!

(ელავს, ქეკავს, ქარიც ამოვარდება).

რუოდო.

ერთი მესხედე რა ამბავშია ტბა; ზეირთი ზეირთხედ გა-
დადის და გადმოდის....აბა როგორ მოუსვა ნიჩაფი?

ბ ა უ მ გ ა რ ტ. (მოეხვევა).

მიშველე რამე, შენი ქირიმე! ღმერთი გადაგიხდის მაგიერს.

ვერნი. წი მი შენივე... წი მი შენივე...

10 ხწორედ, სულს ჩაჰბერავ; კუონი.

სახლობა ჰყავს, კაცო! ცალი, შვილები...

(რამდენჯერმე დაიქუხებს).

რუოდი.

ახლა ჩემს სიცოცხლეს კი არაფრად აფასებთ? მეც მინდა კაცის შველა, მაგრამ რო ვერაფერს გავაწყობ.

ბ ა უ მ გ ა რ ტ. (მუხლგზხედ დაეცემა).

მამ გ არის იმედი გადავიწყვიტო?... ეს არის დავტყუებელი? ბორკილებს ვერ გავიქეც? ვაი მე! ამ ნაპირზედ ეკილა ჩემი სიცოცხლე!... ერთი მოსმის მეტი არაფერი უნდოდა... სრიალით გავსწევდით! მაგრამ შეველა აღარ საიღამ მაქვს... დავრჩი უწყალო!..

კ უ ო ნ ი.

ე ვინ შოდის აქეთ? — აბა ერთი გახედეთ.

ვერნი.

ოჰ, ტელლი — ბიურგლენელი!

ტ ე ლ ლ ი (შემოვა შვილდისრიფ).

რას გეხვეწებათ ეს კაცი? ვინ არის? სადაურია?

კ უ ო ნ ი.

აღცელსელია: მთავარ მმართველი მოუკლავს როსბერგ-ში თავის გაუპატიურებისთვის და გამოქცეულა. ახლა ლანდოფოხტს შდევარი გამოუყენიბია, და აი მეთევზეს ეხვეწება გადამიყვანო, მაგრამ უარს ეუბნება: ტბა დღლავსო.

რ უ ო ლ ი.

აი ტელიცი აქ არის, — აშან კარგათ იცის ნიჭუას მოს-
მა — აბა ამას ვეითხავ: ეხლა ენდობა კაცი ამ ტბას?

(ძალიან დაიჭიქებს; ტბა უფრო აღელდება).

უჰ! შეხე ირთი! ღმერთმა ღიმიფაროს თავი არ გავიწი-
რო... გიჟი ხომ არა ვარ?!

ტ ე ლ ლ ი.

კაცო, რას იმბობ! შენ თავზე განა მაგდენს იფიქრებდი,
რომ ვინმე ირჩობოდეს წყალში? უშველე რამე — ღმერთიც
შენ გიშველის!

რ უ ო ლ ი.

ხმელზედ მეც კარგად ვიცი დარიგება; აი ტბა, ეს ნაფი
და ესეც შენ.

ტ ე ლ ლ ი.

ტბა დამშვიდდება, მაგრამ ლანდფოხტი თავისას არ და-
იშლის. უშველე რამე, მეთევზე!

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.

უშველე, კაცო! უშველე რამე! ეს კაცი დაიფარე!...

რ უ ო ლ ი.

რას ამბობთ, ხალხნო! ჩემი ღვიძლი შვილიც რომ იყოს,
მაშინაც ფეხს ვერ მოვიცელიდი. დღეს სიმონის დღეა, იმ
იუდასი; ამ დღეს ყოველთვის კაცი იღუპება ხოლმე — იციოთ,
თუ არა?

ტ ე ლ ლ ი.

რას როტამ, კაცო! რადროს ეგებია? ამ კაცის სიცო-
ცხლე ბეწვზედ ვედილია, — შენ კი აქ რალაცეებს მოჰყალიბნარ.
უჟი: უშველი რასმე, თუ არა?

რ უ ო დ ი.

არა, ძმა, ჩემი საქმე არ არის.

ტ ე ლ ლ ი.

მაშ ღმერთმა გაბატოს! მოიტა ვე ნაეი! თაეი გამიწი-
რავს: აბა ენახოთ გაეაწყობ რასმე, თუ არა.

კ უ ო ნ ი.

ოჰ, ჩვენო ტელლო! რა ყოჩალი კაცი ხარ!..

ე ე რ ნ ი.

ერთი შეხედეთ-და! კაცს კაქებზედ შეეცუობა.

ბ ა უ მ გ ა რ.

ოხ, ტელლო! ჩემო ღმერთო! ჩემო მხსნელო!

ტ ე ლ ლ ი.

მტრის ხელიდამ გიხსნი, მაგრამ ამ ღლევისაგან კი
ღმერთმა იცის. ღმერთი იყოს ჩვენი შემწე! (მეცხვარეს მი-
უბრუნდება) ჩვენებურო! ჩემ ცოლ-შვილს იმედი რამ მიე,
თუ დამემართოს რამე... ამისთანა საქმე ყველას ეალია: სი
კვილი სიცოცლესა, ხომ იცით.

(ჩაჯდება ნაფში).

კ უ ო ნ ი (მეთევზეს).

შე კაი კაცო! თაეი რაზედ შეირცხენე? თუ კი ტელლი
უსვამს, იმდენი შენ როგორ ვერ შეიძელი?

რ უ ო დ ი.

მაგას ვერაეინ ჩაიდენდა: მაგისთანა მოსმა ჩვენ მთებში
არაეინ იცის.

ე ე რ ნ ი (კლდებზედა დაგახედავს).

შეხედეთ! როგორ მილიელიეებს ნაეი. ღმერთმა გიშვე-
ლოს!.. შენ მარჯვენას კი ვენაცვალე!... ერთი უყურეთ: რანა-

ირად აპობს ტალღებს!... გაქრა, კაცო, აღარ სადა ჩანს: ტალღამ ხომ არ შემოჰქრა? არა! არა! აგერ, გამოჩნდა! ყოჩაღ, ბიჭო! რა გულადი რამ არის ი დალოცვილი შვილი! გასაოცრად უსვამს.

ს ე ნ ნ ი.

შეხე! მღევარი მორბის ჩვენსკე.

კ უ ო ნ ი.

მართლა! სწორედ ისინი არიან.... აბა რლას მოეწევიან?

ლ ა ნ დ ე რ ბ ე რ გ ი ს რ ა ი ნ დ ე ბ ი ს ო ლ ქ ა.

პ ი რ ვ ე ლ ი.

კაცის მკვლეელი სად არის? რაიქნა?

მ ე ო რ ე.

აქ არის; თქვენ დაჰმალეთ უთუოდ, გამოაჩინეთ ეხლავე?

კ უ ო ნ ი და რ უ ო დ ი.

ვის ეძებთ, კაცო, ჯამათთნო!

პ ი რ ვ ე ლ ი (ნავს თვალს შეასწოპს).

აგერ, აგერ! ის ავაზაკი სად მიტურავს.

ვე რ ნ ი (კლლიდამ).

ვის მისდევთ? ა იმ ნავს ხომ არ ეძებთ? რაღას სდგებართ? გამოუდგეით რაღა!

მ ე ო რ ე.

ხელიდამ გაგვისხლტა, შეჩვენებული!

პ ი რ ვ ე ლ ი.

ეს სულ თენი საქმეა; სულ თქვენ გადაგანდევინებთ ამას; თქვენ საქონელს სულ გავრეყავთ; სახლებს დაგიწეავთ, აგნაცრებთ! (წაუღენ).

სენნი (მირბის).

ვაი მე, ჩემო ცხვრებო და ბატყებო

კუონი (ესეც გაიქცევა).

ვაი მე, საქონელო!

ვერნი.

ჰაი, თქვე ბოროტო სულელო!

რუოდი (გულმტკიენეულად).

ოხ, მალალო ღმერთო! როდის მოგვივლენ ჩვენ მამულის მსხნელს!

(შევა ქოხში).

გამოსვლა მეორე.

ფეიცი.

დიდი შარა გზა; შტაუფახერის სახლის პირდაპირ, ხილთან ღვას ერთი დიდი ცაცხვი)

ვერნი შტაუფახერი და ლუცერნელი ფეიფერი შემოდინა ლაპარაკით.

ფეიფერი.

დიახ, შტაუფახერო, მიტყვამს და კიდევაც გეუბნებით: რაცუნდ გაგიჟირდეთ—ფეიცი არ მისცეთ ავსტრიას. თქვენ სიმტკიცეს და ერთგულებას ნუ უღალატებთ: იყავით, როგორც აქამდის ჰყოფილხართ. ახლა კი მშვიდობით! უფალმა მოგიმართოსთ ხელი ყველა საქმეში.

(გრძნობით ხელს გამოართმევს და წასვლას დააპირებს.)

შტაუფახერი.

აქა ბძანდებოდე, მეგობარო, ესლავ ჩემი დედაკაციც

ზომიერა. ერთი მეც მინდა გაგიმასპინძლდეთ, როგორც თქვენ გამიმასპინძლდებით ხოლმე ლუცერნში.

ე. ფურსტი.

არა გეთაყვა, გმადლობთ. დღესვე უთუოთ გერზაუმ უზდა მივიღე. — ამასაცა გთხოვთ, რომ, რამდენიც შეიძლოთ, მოუთმინეთ ჩვენ სისხლის მსმელ მთავარ მმართველს. უეჭველია, ღროება გამოიცვლება, — სულყოველის ხომ ამგვარი იმპერატორი არ გვეყოლება? მაგრამ თუ ავსტრიას დამონებით — საუკუნოდ ყმად გაგიხდისთ. (მიდის. შტაუფახერი დაჯდება ცაცხვის ქვეშ სკამზედ და ჩაფიქრდება. მოვა ამის ცოლი გერტრუდა, მოუჯდება გვერდით და მღუმარეებით შესცქერის რამენიმე ხანი).

გერტრუდა.

ეგრე რას დაჰლონებულხარ? შენ გენაცვალოს ჩემი თავი. რა დამართვია — არ იტყვი? მე დიდი ხანია გატყობ: გულზედ რაღაცა გაწევს, რაღაცა დარღები გაწუხებს; არ ეტყვი შენთვის თავ გადაკლულს რაზედ სწუხარ ეგრე? თქვი შენი კენესამე, მეც მინაწილე შენი ნაღველი. (შტაუფახერი მღუმარეებით ხელს გამოართმევს). ერთი მითხარ ეგრე რამ გეცვალა შენი გუნება? მადლობა უფალს, ჯერ არც ერთს შენს ამგს ფუჭად არ ჩაუელია: ცხერის ფარები და ცხენის ჯოგები მთილამ უკლებლად მოგირეკეს. თუ სახლს ვიტყვი-და — ისე მშენიერად არის ამენებული და ისეთი მასალი-სგან, რომ თვით ციხე-დარბაზსაც არ დაუეარდება; ღმერთმანიცის, ფანჯრები სარკესაეით არ უპყეინავენ? ამას რომ კელლებზედ ნაწერებიც შიუმატოთ, რომელსაც ისე არ გაივლის ვინმე, რომ არ წაიკითხოს და არ გაჰკვირდეს იმის შერს —

ეს სულ ყველაფერი მგონი საქმაოა, რომ ვგრე არ მოიწყინო.

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

ჩემი სახლი შშენიერიც არის და ციხე-დარბაზსაც არ დაუყარდება, მაგრამ, ვაი უბედურებას! საძირკველი ვერა აქვს მყვიდრი.

გ ე რ ტ რ უ დ ა.

მე სულ ვერა გავიგერა მაგ სიტყვებიდგან, ჩემო თვალის ჩინო!

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

ამის წინათ ვიჯექი ამ ცაცხვის ქვეშ და სიაშოვნებით შეეცქეროდი ჩემ ახალ სახლს. ამ დროს, ენაზე, მოაქუნებს კუსნახტიდამ ლანდფოხტი თავის მცველებით და დანახავს თუ არა ჩემ სახლს, — მამინათვე შედგება და გაოცებით დაუწყებს ყურებას. მე დაეინახე თუ არა — მარღათ წამოვდექ და პატრის ცემით მივახლოვდი, როგორც ჩემი ქვეყნის მბძანებელს. — ეს სახლია, თუ სხვა რამეო, მცბიერებით მკითხა, თითქოს ვერა ჰხედავდა რა იყო. მე მამინვე უპასუხე: სახლი გახლავსთ, ჩემო ბატონო, და ვყუთენის ხელმწიფეს და თქვენ შეთქი, მე კი იჯარითა მაქვს აღებული შეთქი. იმან დააყოლა: შე, როგორც ამ ქვეყნის მბძანებელი, ჩემ დაუკითხავად არ აგაშენებინებთ გლენებს ამისთანა სახლებსაო; თქვენ რაღასაც ჰბატონობთო! აბა მიყურეთ, როგორ ამოვჭვბვნა თქვენში თავისუფლებო! — ეს თქო თუ არა, მრისხანეთ გაქუსლა ცხენი და წავიდა. შემომმევია დარღები და ვფიქრობ იმის ბოროტის მომასწავებელ სიტყვებზედ.

გ ე რ ტ რ.

დამაცალე, მენ გენაცალე, რა გითხრა. — მამა ჩემი იზბე-

რგი გათქმული კაცი იყო, იქნება მეც მომდევნეს რამე იმი-
სი. — როდესაც მე და ჩემი დები ვისხედით ხოლმე და ვარ-
თაედით სალამ-სალამოთი, მამა ჩემთან შეიყრებოდნენ ხოლმე
სახლთ-ხუცესები, დაიწყებდნენ სახელმწიფო წერილების კით-
ხვას და შევიდოდნენ ხოლმე რჩევაში, თუ რა არგებდა
ჩვენს ქვეყანას. მე ყოველთვის გულ მოდგინებით ვისმენდი
იმათ ლაპარაკს და სხვა რჩევას. ესლა ყური მიგდევ რა გი-
თხრა: მე დიდი ხანია შეგამცნიე — რაღაცა გაწევს გულზედ,
ჩემო თვალის სინათლევ, შენ მთავარ მმართველი ჩამოგმტე-
რებიო, მგონი? იცი რისთვის? იმისთვის, რომ შენ უწინამდ-
ღვრე შეიცს, როცა ის თავის ძველი ჩვეულებისთვის და
უფლებისთვის აუღვა ჩვენს შემავიწროებელს. მართალს არ
გეუბნები, ჩემო ვერნერ? ესე არ არის?

შტაუფან.

სწორედ, მაგანედ მომიძულა.

გერტრუდა.

უთუოდ ჰმურს, რომ შენ შენი თავის უფალი ხარ და
საკუთარი საცხოვრებელი გაქვს; მეფეს მოუტია შენთვის
ეს ალაგი და ხარ ბატონი, როგორც თითონ ის თავის
საბძანებელში: მეფის მეტი ბატონი შენ არაფინა გყავს.
ეგვი, იმის ხელქვეითი, შიშველი მოუტრავი ბძანდება: ერთი
სარაინდო ქურკის მეტი არა ჰრგებია რა მაგას სამევიდრო-
ში. მაშ არ დამუტრებს სხვის ბედნიერებას? უნდა თავის გე-
სლით დაჰმხამოს ყველა! ახლა შენი დალუბაც მოუწადინებია.
მაგრამ გულხელ დაკრებილი ხომ არ მოუტდი, რომ იმ
სულის მტერმა შენზედაც ამოიყაროს ჯაერი? არა, გონიე-
რი კაცი ეცდება როგორმე აიცილნოს საფთხე!...

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

ახლა რავექნა, ღმერთმანიცის?

გერტრუდა.

მე აი რას გირჩევ: ეს ხომ მენც იცი რანაირად სძულოს კანტონს ლანდფოხტი თავის წუწკობით და სიბოროტით; ეხლა, მერწმუნე, უნტერვალდენშიაც და ურშიაც საკმაოდ იზოვებიან მაგის სიხლის მსმელნი. რაც აქ გესლერია, ის ტბას იქით ლანდერბერგია: რამდენი ნაეიც კი გამოვა ჩენ-კენ, იმდენი ახალი და ახალი ამბები მოდის ლანდფოხტისაგან ხალხის შევიწროებაზედ და აკლებაზედ. ამაზედ უკეთესა არაფერი იქნებოდა ეხლა, რომ რამდენსამე გამოცდილ კაცს მოგვეყარათ თავი ერთად და მოგელაპარაქნათ თუ რა ხსნა და შევლა ჰქონდეს ჩვენებს ლანდფოხტისგან. მე იმედი მაქვს ღმერთიც შეგეწევათ თქვენი სიალალ-მართლით. არა ვინა გყავს ურში კაი ერთგული ძმა კაცი, რომ სიტყვა ანდო?

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

მე ბერის კაი გვარეულობას ვიცნობ იქ, კარგის მისადგერით, შემძლებლებს, სახლკარიანებს; ძალიანაც ვყვეარ მიღებული და სიყვარულიცა აქვსთ ჩემი. მე შემიძლიან ყოველთვის ვანდო იმათ სიტყვა. (დგება). ქალო! ქალო! საშინელება მოახდინე ეხლა ჩემს ბუნებაში.. გული აღარ მისვენებს... დაძინებული ფიქრები სულ აჭფუტკენე ჩემ თავში. თითქოს ჩეშინოდა აქამდის ამ საქმეზედ ლაპარაკი. მაგრამ ერთ რამეს კიდევ გკითხავ: ეს შენი რჩევა მოფიქრებული გაქვს წინათვე? — იცოდვე: ხმლის ტრიალს ასტებს ჩვენ სამმოხლო ქვეყანაში? ჩვენ — უბრსლო მწყემსებს — სად მე-

გვიქლიან შევებათ ქვეყნის მბძანებელს კაცს! დაშოჯერე, იმათ
შეტი არაფერია უნდათ, ოღონდ მიზნები რაში იპოვენონ — დაე-
ცნენ ჩვენ ყოფა-ცხოვრებას და დაელასავეით აჯეიკლონ.

გერტრუდა.

ნუ გეშინიანთ, არც თქვენ დაუფარდებით თოფ-იარაღის
ხმარებაში. თუ ისინი ღონით არიან ქალიანები, თქვენ ხერხით
აჯობებთ: ნათქვამია: ხერხი სჯობია ღონესაო.

შტაუფახ.

ქალო! ოში სეშინელება; ტყეია და რკინა კირხედ უა-
რესია: — არ დაინდობს არც საქონელს და არც პატრონს.

გერტრუდა.

ღეთის სასჯელი აიტანება და კაცისაჯან შეწუხება კი
არაოდეს.

შტაუფახ.

ქალო! შენ თავ გადაკლული ხარ შენი ხმალი სამშობ-
ლოსთვის, შაგრამ ომი სულ ანაგრებს!

გერტრუდა.

ახ, ნეტაეი არ იქნება თავ გადაკლული ვიყო ჩემი ქვეყ-
ნისთვის: ჩემი ხელით ცეცხლს მოუყიდებდი!

შტაუფახ.

შე კიდევ ამას გეტყვი, რომ ამოღებული ხმალი ძუძუ-
თა ყმაწვილსაც არ დაინდობს.

გერტრუდა.

უშანკოს ზეციერი მადლი დაიფარავს; შენ საქმის ბო-
ლო გასინჯე!

შტაუფახ.

შე თავი შემიწირავს ჩემი მამულისთვის: თუნდ ღღეს

მოკვდე, თუნდ ხეალ; მაგრამ შენ, შენ რა გეშველება?

გერტრუდა.

ჩემსთანასაკა აქვს შევლა: მთები და წყლები შრავალი არის ჩვენს ქვეყანაში.

შ ტ ა უ ფ. (მოეხვევა).

ოხ, რა გული გაქვს! შენ, მგონი, თავს გადასდებდი შენი სახლკარისთვის. შენ დაგიჯერებია გული, რომ კაი სიკვდილი ცუდ სიცოცხლესზედ უკეთესია.... მაშ მე ამ საათში ურისკენ გაუტყე, იმედი მაქვს ჩემი მოკეთე — ვალტერ ფურსტი ყველაფერში დამთანხმდება. ამასთან ენახავ ატტინგაუზენის ბარონს; თუმცა დიდი ჩამომავლობის კაცია, მაგრამ შიანც ხალხი უყვარ, და დროს კიდევ წავსარჩლება შე ორივესთან მოვილაპარაკებ თუ რა უშველოთ ჩვენს თავს, რა მოვახერხოთ ჩვენი ქვეყნის გამოსახსნელად. მშვიდობით! მინამ მოვბრუნდებოდე სახლკარს კარგად უგდე ყურა: ყველა გაჭირებულს ხელი გაუმართე; მგზავრი, ან ბერი, ეკლესიისთვის გამგზავრებული, ყველა შეიწყნარე, ჩვეულებისამებრ; ჩემი სახელი არ დაიმტროს, ურიგოება არა მოხდესრა, შარა გზახედა დგას — ყველა მგზავრს უნდა პატივი ეცეს.

(ეს როშ უნდა წივიდეს, ამდროს შედიან ეილჰელმ ტელლი და ბაუმგარტენი).

ე. ტ ე ლ ლ ი. (ბაუმგარტენს).

ებლა შე აღარას გარგივარ, ემაგ სახლს მიჰმართე (უჩვენებს) მანდ სცხ უგრებს ერთი დვთის მოყვარე კაცი — შტაუფახერი.... აგერ თითონაც! მომყევე — მივიდეთ.

(მიდიან. სურათი იცვლება).

(თბილისში) გამოსვლა მესამე.

ალტდორფის გაშლილი ალაგი.

სტენის სიღრმეში, მალლობზედ აზენებენ ციხეს, რომლის უკანა მხარე თითქმის გათავებულია, ხოლო წინა მხარეზედ ჯერ კიდევ ხარჩო დგას და ზედ მუშები დადიან; ზევით ბანს ჰხურავენ. გაცხარებული მუშაობა მიდის.

ზედამხედველი, კალატოზი, იმის კარგრები და შეგირდები.
ზედამხედ. (ჯოხით თავს ადგას მუშებს).

მარდათ ჰა! ნუ იზღაზნებით, ქვა ზიდეთ! აბა, ყოჩაღათ ჰა! თქვენ მანდ კირი კარგათ აურიეთ, აქეთ იქით ნუ იყურებით — მარდათ! რომ მთავარ მმართველმა ნახოს საქმე წინ წასული. შეხედე როგორ დაიზღაზნებიათ, ეშაყის შვილები! (მიუბრუნდება ორ მუშას, რომელთაც ჯინით ქვა მიაქვს). ჯანა ეგრე მუშაობენ? მოუმატეთ კიდევ! წელი არ გოგწყდებათ...თქვენ თვალი მოგარდესთ კაცმა, თორემ...ფეხებზედ გვიდათ!...

პირველი შეგ.

სწორე გინდა — ამ სახლის ამენება ძალიან არ გვიხარიათ: ჩვენვე დაგვატყუსალებენ, შვილო, რა!..

ზედამხედ.

მანდ რას დუღუნებ?! წყეულებს უყურე!...ძროხების წველისა და მთებზედ ხეტების მეტი შნო ღმერთს არ მოუცია ამათთვის!...

მოსუცი მუშა.

ჰარაქათი აღარა მაქვს..(დაჯდება).

ზ ე ღ ა მ ხ ე ღ . (მუჯღუფუნებით).

ბებრუტუნავი მუშაობა ღაგაიწყდა ადრე ზესე!

პ ი რ ე ვ . შ ე გ ი რ დ ი .

კაცი არა ხარ, შე დალოცვილო, განა ვერ ჰხედავ სი-
ბერთ ფეხები ძლიეს დააქვს საწყალს.

კ ა ლ ა ტ ო ზ ი და შ ე გ ი რ დ ე ბ ი .

ულმერთობას ნუ სჩადი, ღმერთისა მაინც გემზინოდეს...

ზ ე ღ ა მ ხ ე ღ .

ხმა ჩაიწყვიტეთ, ჰარამზადებო! რასაც მიბძანებენ — იმს
ვასრულებ.

მ ე ო რ ე შ ე გ ი რ .

ზედამხედველო, რას დაარქმევთ, ამ რალაც ვერანა სა-
ტუსალოს რომ აშენებთ?

ზ ე ღ ა მ ხ ე ღ .

ამას ერქმევა: ურის უღელი. სწორედ ეს უღელი მოგ-
ხრისთ წელში, კომო შეგობარნო.

შ ე გ ი რ დ ი .

რაო? ურის უღელი! ხა! ხა! ხა!...

ზ ე ღ ა მ ხ ე ღ .

აჟ სასაცილო რა არის, შითომ?

მ ე ო რ ე შ ე გ ი რ .

ბეჩა, ამ ჰაწაწა რალაცათი გინდათ მთელი ური მოჰხაროთ
წელში?

პ ი რ ე ვ ე ლ ი შ ე გ .

ენახავ როგორ მოგიხდებათ ურის წელში მოხრა
და რამდენს ამისთანა სახლებს ააშენებთ კადევ. (ზედამხედვე-
ლი სცენის შუა გულში შევა).

— თმ თინე ჩიუტქ იუტმტკამ ლ ა ტ (ო ზი.)
ანტაფი არ მომიკვდება, ამ ჩემ ჩაქუჩს ქმე ტბაში უძახებ:
აბა შეეინახამ ლ იმი იარაღს, რომელსაც ამ სახლის ამე-
ნებში ვხმარობდი!

(შემოდინა ტყელი და შტაუფანერი).

იფოი გე შტაუფ.

... თქ, სიკველილო! შენ მაინც სადა ხარ? ეს შენობაც ნახ
ჩემმა თვალებმა!

... იფოი ტმ ლ ი. ...

იქით წავიდეთ, — აქ როგორღაც საეჭო ალიგია.

... შტაუფ ...

ნუ თუ ეს არის ური? თავსუფალი ქვეყანა?

... თქვენ უნდა ჰნახოთ, ბატონო, ვაშლები ქვემ რა სარდაფე-
ბი დაატანეს! სწორედ მოგახსენოთ, იმ სარდაფების მდგმუ-
რი ძნელადლა გახგონებს მამლის ყვივებს. ...
... ზეციერო გამჩენა!

... ჩემო ძამიაე, რაც ხელით არის ამენებული — ხელითვე
დაიქცევა. (მთვზედ ხელს მიუშვერს). აგერ ჩენი თავისუ-
ფლების საღებური; თითონ ღმერუს აუშენებია ჩე-
ნთვის.

(ისმის დალაბანდის ბრახაბრუბი; რამდენიმე გაცს)

შოაკეს ჯოხზედ ჩამოცმული ქული; ამით მო-
სდევს გზირი (მაუწყებელი). სცენა ივსება
დედაჯაცებით და ყმაწვილებით).

პირველი შეგირდი.

რა ამბავია? ეს რათ უყერენ დოლს?

მეორე შეგირდი.

არჩა ბიჭო! ეს რა ამბავია! ქული აბელად გაუხლიათ!
გზირი.

კოროლის სახელისთვის — გამიგონეთ!

შეგირდები.

ჩხუ, დაჩუმდით... ყური დაუგდოთ!

გზირი.

ურის მოქალაქენო! აი ეს ჯოხი ამ ქულით უნდა აი-
მართოს ალტდორფის მოენდაზენდ; ამასთან მთავარ მმართვე-
ბელი ამ გვარ ბძანებას გაძლევს: უნდა ყველამ ამ ქულს
მისცეთ ისეთი პატივის ცემა, როგორსაც თითონ იმას
აძლევთ: ყველამ უნდა ამ ქულის წონ თავშიშველამ მოიღ-
რიკოთ მუხლი. ამით მეფეს ჰსურს შეიტყოს თავის მტერი
და მოყვარე. ესეც უნდა იცოდეთ, რომ, ვინც არ აასრუ-
ლებს ამ ბძანებას, იმას წაერთმევა ქონებაც და თავის-
უფლებაც.

(ხალხი ხმა მალლა იცინის; დოლს აბრაზუნებენ; ხალხი
დაიშლება).

პირვე. შეგირდი.

ჩხედავთ, კიდევ რა მოუგონია ჩვენ მთავარ მმართველს?!
იმ.ს ქულს უნდა თაყვანი ვცეთ?! ამ გვარი რამე გაგონილა
სადმე, თქვენი ჭირიმი!

კ ა ლ ა ტ ო ზ ი.

მუხლი უნდა მოვიყარო ქუდის წინ?! ჩემ სალოცავს შეუმლია, თუ რა დაჰმართვია? ასე ჰგონია პატარა ბოვმეები ვიყენებთ....

პ ი რ ვ ე ლ ი შ ე გ ი რ.

მეფის გვირგვინი იყოს — კიდევ ხო, თუ არა, უბრალო ქულზედ ლოცვა ვის გაუგონია?

შ ე გ ი რ დ ე ბ ი.

ეგ არის ავასრულეთ ბძანება რაღა! ჰაი შეშალოს ჩემმა სალოცავმა!!

კ ა ლ ა ტ ო ზ ი.

აბა წაეიდეთ რჩევა ვკითხვით ვისმე. (მიდიან სცენის სიღრმეში).

ტ ე ლ ლ ი (შტაუფანერს).

ახლა კი თქვენ იცით. მშვიდობით, ვერნერო!

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

შენ სადღა მიხვალ? თუ ღმერთი გწამს, ცოტაც მოიცადე.

ტ ე ლ ლ ი.

არა, გეთაყვა, არ შემიძლიან. შინ უნდა წაეიდე უთუოდ. მშვიდობით!

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

ნეტა იცოდე გულზე რამდენი რამ მაწევს! — არა, ძმაო, შინდა ერთი გელაპარაკო.

ტ ე ლ ლ ი.

რასა იქ? გულის დარდებს მითომ ლაპარაკით შეისუმბუქებ?

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

არა, ძმაო, ლაპარაკი საქმესთან მიგვიყვანს.

ტ ე ლ ლ ი.

ჩვენი საქმე — მოთმინება და ჩუმათ უკრთნაო იუბუნ
ფეხსა და სხვათა იმთხუა უტ ა უ ფ ა ხ.

რას მეუბნები? ნუთუ უნდა მოვითმინოთ, რის მოთმინ-
მენაც არ შეიძლება?

ტ ე ლ ლ ი.

მაშ რასა იქ? ნუ დაივიწყებ, რომ ხანგრძლივი არ იქნება
ჩვენი შევიწროება; იცრად, ეს ჩვენი უბედურება ჰგავს ქა-
რამხალს, რომელიც, თუ შევიწროება შეიძინებს და შეიძრუნებს
კიდევ ზღვაში გემებს, მაგრამ სწრაფად გადუღლის ხოლმე
უფნებელად. ყველამ უნდა თავისთვის მშვიდობიანად იც-
ხოვროს და, იალბად, მშვიდობიანსთვის მშვიდობას არაფერს
დაიშურებს.

(მოხუცობა) ი შ ტ ა უ ფ ა ხ.

მითომ მოხუცობს, რომელიც იმთხუა უტ ა უ ფ ა ხ.

ტ ე ლ ლ ი.

ხოლო გავიგონია: გველს ხელს ნუ ახლებო და არც ის
დაგზახავსო. დაიჯერე: თითქმის დამშვიდდებიან, როცა ნა-
ხავენ, რომ ჩვენ ყველანი მშვიდად იქნებით.

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

თუ შევერთდებოდით — მე მიჩვენებდი რა საქმეც შეგ-
ეძლეო!

ტ ე ლ ლ ი.

ღელვაში მარტოობა სჯობია.

შენ, როგორც გატყობ, ცივად ვეიდები სწოვად
საქმეს.

... დასრულდა — მთელი კლასი ერთმანეთს ახლოს
... ყველას თავის თავის იმედი სუნდა შექონდა. ...
... : ამ შემთხვევაში უკვე უფრო ...
... განა არ იცი — შეგავშირებულნი ლაჩრებიც კი ღონიერები
... არიან. უფრო უფრო ახლოს იმდენად — რით უფრო ახლოს, მან

ტ ე ლ ლ ი .

... მაგრამ ღონიერია მარტოც ღონიერია. ...
... მამ, მამული რომ აუღდგეს თავის მტერს — შენგან შეე-
... ლის იმედი ნუ ექნება?

ტ ე ლ ლ ი (ხელს აძლევს).

ტელლი საფთხიღვან ბატკანსაც ისინის ხოლმე და გა-
... ჯირებაში შეგობრებს ვერ უშველის! მაგრამ ერთსა გთხო-
... ვთ: ნუ რა რჩევას ნუ მკითხავთ, — მე სიტყვით ვერ შეგეწე-
... ვით, მაგრამ, თუ დაგჭარბებათ ჩემი ხელები — ერთი კი
... თქვით და მაშინ მე ვიცი, როგორც მოგეხმარებით. (გან-
... შორდებიან ერთმანეთს, ხარაჩოზელ უეცრივ დაიყვირებენ).

კ ა ლ ა ტ ო შ ი მ ი ი რ ბ ე ნ ს .

რა ამბავია? რა ბრძოლა ...
... იმდენად იმედიანად შეგობრებულნი შეგირ. ...

რალა რა არის? ბანის დამხურავი ჩამოვარდა და, მგონი, სუ-
... ლიც აღარ შერჩა. უბედურსა ...
... დაიჩინება? ... უშველეთ, თუ ღმერთი გწამსთ! ამათ ფულე-
... ბი, ოღონდ უი უშველეთ რამე. (გადაუღდებს განიას).
... კალატოში იმდენად კალატოში ...
... ყველგან ფულეები იმხენთ! თქვენთვის ყველაფერი ისე

ღება: საწყალ ბავშვებს მამას წაართმევთ, ცოლს — ქმარსა და შერე იძახით: აჰა ფულებიო! მადლობა თქვენს სიყვითეს! მითომ კაცი გაგ-ცოცხლებიათ! სწორე მოგახსენო: თქვენ ზოსელამდის დარღები ცოტა მოშვეუთლი გვეკონდა გული-დამ, ახლა მოხველით — და ჩვენი ვაება სულ თვალ წინ წარმოგვიდგა.

ბერტა (ზედამხედველს რომელიც მოახლოვდა).

ცოცხალია? (ზედამხედველი ანიშნებს რომ არა). ოჰ, კვლავობო! წყევითა ხართ ამენებულნი და ვერც იხეირებთ.

(მიდის).

გამოსვლა მეოთხე.

სადგომი, ვალტერ ფურსტისა.

ვალტერ ფურსტი და არნოლდ მელხტალი შემოდინ სხვა და სხვა მხარიდგან.

მელხტალი.

აა! ვალტერ ფურსტს ვახლაფარ?

ვალტ. ფურსტი.

მანდ იყავ, არ მოგვასწრონ, თორემ შპიონები გარს გვახევეიან.

მელხტალი.

(ამბავი ხომ არა მოსულარა უნტერვალდენიდამ? რას შერება მამა ჩემი? ოხი მომწყინდა ამდენს ხნის ტუალობა. ანვი რა დავაშავე იმისთანა, რომ ყველას ვემაღები, როგორც კაცის მკვლელი? თითი მოვტეხე, სხვა ხომ არა დამიშავებია რა? რა ეჭა, რას შემართლებოდა, რად გაირე-

კა ჩემ თვალ წინ ჩემი ხარები?

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

თითონ შენი ბრალია, რათა სცხარობდი? არ იცოდი, რომ მთავარ მმართველის გამოგზავნილი იყო, ლანდფოხტისა? ახლა რაც მოგივდა — უნდა აიტანო, რას გააწყობ, ძმაო? მეტი ღონე რომ არა გაქვს....

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

ნეტა როგორ მომეთმინა იმ უმზგავსოვს ლაბარაკი: ვიცისა ც პურის ჭამა გინდათ — გუთანსაც თითონ უნდა ეწიოთო; ასე მეგონა გულში დანა დამოტრიალეს მეთქო, როდესაც დაუწყო ხარებს გუთნიდამ გამოძევა, ხარებმაც თითქოს იცნეს ჩემი მტერი — დაიწყეს ყრუდ ბლავილი და რქების ქნევა. მეც ამხელ ამიდუღდა გული, ველარ შევიმაგრე თავი და გაცხარებულმა დაუწყე ჯოხით ცემა.

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

შენ რა გაგამტყუნო? ჩვენ რომ ვერ შეგვიმაგრებია თავი, აბა ყმაწველ კაცს რაღა ჭეთქმის?

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

მაშა ჩემი მენანება, თორემ მე კიდევ რაც მომივიდა — მომივიდა. იმას იქ შემწე არაინა ჰყავს — მყი აქა ვარ ტყუილად; ამასთან ლანდფოხტსაცა სძულს ის უბედური, რადგან მუდამ თავისუფლების მოყვარეა. რაღა თქმა უნდა, რომ ეხლა ძალიან შეაფიწროებს ბედურულს, — აბა ვილას დაერიდება? არა, რაც უნდ მომივიდეს, უთუოდ წავალ მივემეღლები მოხუცებულს.

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

გროთხელ ხომ გაენო აჩქარებამ, მეორედ უარესი მოგივა.

კოტაც მოათმინე, საქმე ჯერ არ გაფუჭებულა; ჩქნება
 ამავეც მოგივიდეს რამე იქრდამ... აცა... ვინ არახუნებს კარებს?
 ნუ თუ ლანდფოხტის გამოგზავნილია ვინმე?.. დაიძალე ჩქა-
 რა, არ გეგონოს, რომ ურში უფრო კოტა სიფთხილე
 საჭირო; ლანდფოხტი უკეთესი ნუ გეგონება: ჩვენი შემადე-
 წროებელნი ერთმანერთს ჰბაძვენ და ერთმანერთს შეეღიან,
 ხომ იცი?

მელხტალი. როგორ გეგონება
 მამ ჩვენ რაღას ვუყურებთ? ჩვენც ვუშველოთ ერთ-
 მანერთს.

ფურსტი. მელხტალი გეგონება
 წადი, წადი მერე ვილაპარაკოთ. (მელხტალი გაეცა).
 საბრალო! არ ვიცო, ღმერთმანიცის, როგორ გამოუტყდალო, რაც
 ეჭვი ამილია?.. ვინ უნდა არახუნებდეს? რა უბედურებაა? დაი-
 ქაჭუნებს თუ არა ეს კარები — მამინვე მგონია უბედურება
 მეწვია მეთქი; საითაც არ მივიხედავ — ყველგან დალიატობა,
 ყველგან ძალიადობა — მთელი ხალხი ამახედ ჩივის. მგონი
 ჩვენ კარებებს ჩქარა მოუნდეს მსხვილი რკინის ურდული..
 (გააღებს კარებს და, დაინახავს თუ არა ვერწერ მტაფუა-
 ხერს, გავერეფებული დაიწვეს უკან). ვისა ეხედავ? ვერწერო!
 თქვენა ბრძანდებათ? ჩემო ძვირფასო, პატრეცემულო სტუ-
 მარო! დიდი ხანია თქვენზედ უკეთესი კაცი არა მწვევია.
 ძალიან მოხარული ვარ, მაგრამ რამ მოგიყვანათ ამ დროს?
 შენც მამ უფრო უფრო შეატაფუახ. (ხელს გამოართმევს).

შევიცარიას დავეძებ, ძველ დროებას დავეძებ.

ფურსტი.

გარეგანი თქვენ დაგდევენ. — ჩემ გულს თქვენი ნახვის მეტი

შეება არ უნდა. დაბანდით, გეთაყუენ, გერსეოო. ერთი მიბანეთ, რასა იქს თქვენი ტყვიანი მეუღლე, გონიერი იზბერგეს ასული? ყველა მოგზაურნი, ვინც კი იტალხას მიღან და გაუქლით თქვენი სახლისკენ, ისე აქებენ თქვენ სტუმრის მოყვარე სახლს, რომ მეტი არ შეიძლება... თქვენ ესლა მგონი ფლულენიღვანა ხართ? ერთი მითხარით, ხომ არ გინახათრა გზაზედ, ჩვენ მზრამი რომ გადმოხვედით? **შ ტ ა უ ფ ა ბ.**

ტოვორ ხარა, ერთი დიდი შენობა ენახე, მაგრამ ვერ გაუძღვლეს იმის ყურებას. **ფ ა ლ. ფ უ რ ს ტ ი.** გვლო, იმეგობარო; უფველია, რაწამს შეხედეთ, ვაშაზევი მიხედით, რაც იყო.

შ ტ ა უ ფ ა ბ.

ჯერ აქამდის არავის გაუგონია ურში ამ დინიშნულეების სახლი. აბა ვის უნახავს სატუსალოები? ამ დრომდის მხოლოდ საფლაფი იყო ჩვენს სატუსალო.

ფ ა ლ. ფ უ რ ს ტ ი. მითომ ეს კი საფლაფი არ არის — თავისუფლებიანა? **შ ტ ა უ ფ ა ბ.**

არა, ებოტო? ფურსტო, არ დაგიძალაეთ, რომ შე თქვენთან უსაქმოდ არ მოესულეარ; ძალიან მაწუნებს დარღები. რა უბედურებაა! შინ დავტოვე შევიწროება, აქ მოველ და აქაც კი უკეთეს არაბს ვხედავი, რამდენი უნდა მოვითმინოთ კიდევ? ბოლო კი აღარა აქვს და! შევიცარიელი ყოველთვის თავისუფალი იყო, მშვიდობიანობის მეტი არა იცოდარა. რაც ჩვენ მამა პაპას მთები გაუცენა — ვანა გაუგრა

ოდესმე, თუ შევიწროება რას ერქო?

ე. ფ უ რ ს ტ ი.

ღიახ, გასაოცარი თავისუფლება ჰქონიათ! თითონ კეთილშობილი ატტინგაუზენიც კი — იმას კარგათ ახსოვს უწინდელი დროების თავისუფლება — თითონ ისიც კი ამბობს, რომ ეს უღელი ძნელი მოსათმენია.

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

უნტერვალდენშიაც ეს ამბავია. იქაც დიდი ხანი არ არის როსბერგის მოადგილემ, ბოლფენიშენმა, მოისურვა აკრძალული ხილის გემოვნება და ალცენში ბაუმგარტენის ცოლს მიჰმართა. მაგრამ, ოლოლო იმას! ვერ მოასწრო: ბაუმგარტენმა იქამდის აღარ დააცალა, იქვე ანდერძი აუგო ხანჯლით!..

ე. ფ უ რ ს ტ ი.

ოხ, მართლმსაჯულო უფალო! მერე ბაუმგარტენი, ერთი შითხარით გაიქცა სადმე? დაიძალა?

შ ტ ა უ ფ ა ხ ე რ ი.

თქვენმა სიძემ ტბით მოიყვანა ჩემთან და ეხლაც იღუმალ ჩემთანა სცხოვრობს. მაგრამ ეს ყოველიფერი როგორ შეეძარება იმას, რასაც ის მელაპარაკა ერთ სარნენში მომხდარ საქმეზედ. სწორე მოგახსენოთ, იმის გამგონეს ყველას გული მოუყვდება.

ე. ფ უ რ ს ტ ი (ყურადღებით).

ერთი შიბძანეთ გეთაყვა რა საქმეა ეგ?

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

აი ბატონო: იმათკენ, მელხტალში სცხოვრებს თურმე, კერნის ახლოს, ეინშე გენრიხ გალდენი, მართალი კაცი

და, თურმე, პატივცემული ჭარბემო მოსახლეთაგან....

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

ვინ არ იცნობს? შერე, რა მოჰხდენია გალდენს?

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

უბრალო დანაშაულობაზედ ლანდერბერგს ებძანებინა გენრიხის შვილის გუთნიდამ ორი ხარის გამოშვება, ამხედ, გულზედ მოსულს ყმაწვილ კაცს, როგორც მოგეხსენებათ, ეცემა იმ კაცისთვის და გაქცეულიყო სადღაც....

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

შამა, შამა რაღას იქ? ერთი მითხარით, თუ ღმერთი გწამსთ!

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

შამა დაიბარა თურმე მთავარ მმართველმა და უბძანა: შვილი გამოაჩინეო. მოხუცი თურმე ეფიცებოდა არ ვიცი სად არისო, გაიქცაო. აბა თუ არ იციო და — ებძანებინა ჯალათს დაუძახეთო....

ვ. ფ უ რ ს ტ ი (წაშობტება, რომ იქით წაიყვანოს).

წენარად, თუ ღმერთი გწამს!

შ ტ ა უ ფ. (უფრო ხმამაღლა).

თუ შენი შვილი წამივიდა ხელიდგან, შენ ხომ ველარ სად წამიხვალო, და თავის თვალ წინ დააგდებინა თურმე მიწაზედ და დანით ორივე თვალეზამოათხრევენა!

ვ. ფ უ რ ს ტ ი.

ოხ! ზენაე!

შ ე ლ ხ ტ ა ლ ი (შეშორბის).

რა სთქვით? თვალეზი ამოათხრევენა!

შტაუფახერი (გაკვირვებულნი მიუბრუნდება ე. ფურსტი);
ენ არის ეს ყმაწვილი კაცი?

მელხტალი (გამწარებულნი ეჭიდება).
თვალეზი ამოაპნრევიან? თვალეზი!

მოდგინებდნე სვობოდან ფ. ფურსტი იყო მისთვის თუ იმისთვის
ღვ. მშე საბრალოდ ასობდ იმის მიხედვით მათივე მიხედვით
ლოცვების კითხვ შტაუფახ. ღვ. მშე მათთვის თხო
ენ არის? ნუ ფუ. მ იმის შეილება? (ე. ფ. ფურსტი მათეს
დაუქნევს). ეს რა უმეცრება მომივიღა! ჰე, ღმერთო მა-
ლალო, დაილოცა შენი ისწართალი!... (ე. ფ. ფ. მან მან)

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

შე საღლა ვიყავ მაშინ, აუბელურად მაშა ჩემო!

მეხანე შე შეუბრუნებდნე ფურსტი, იმისთვის რომელიც მან
გულს შეიმაგრე, მადეფლს ნუ შეეცემი, ცვაქვა ცურად მოიქცევი, იყო
მინდმანბნ — შე არი კი მელხტალი. თუცა მან, მან
ჩემთვის, ჩემი დანშაულისთვის დაქარგა თვალეზი, საუ-
კუნოდ მოაკლდა თვალში სინათლე...

ე. ფ. ფურსტი (მოდგინებდნე ღვ. მშე მან მან)

იმის სიყვარულით მაინც შეიმაგრე თავი.

მოდგინებდნე მან მან, მელხტალი. იყო მან მან ღვ
არ შემოდგინდნე... (ხელებს მიიფარებს პირზე და რამდენა
ნიმე ხანი ჩუმად არის, შემდეგ მიუბრუნდება ორივეს და
ლაპარაკობს ყრუ ტირილის ხმით). ოხ, თვალის სინათლე,
რა ძვირფასი ნიჭი ხარ! ყველა სულიერი შენით ჰსცხოვრებს
და შენით არის ბედნიერი; თვით მცენარეც ეტრფილება
სახარულით მზის შუქს! და მაშა ჩემი კი ყოველთვის უნ-
და ჰხედავდეს სიბნელეს, იმისთვის ყოველთვის უნდა ღამე

იყოს... განაღო გაახარებენ იმ უბედურს მწვანედ აყვავებული
 ველები! ან დილის გარიჟრაჟს კიდევლა ჰნახავს როდისმე!
 ოხ, შე დალოცვილთა ღმერთთა სიკედილი — კიდევ ხო,
 მაგრამ რას უნდა ჰგვანდეს საბრალოს სიკაცხლე, როდეს
 საც სინათლის დანახვაც არ შეეძლება. რას მიუყრებთ ვგრე
 მონაწილეობით? მე ხომ არა ვარ ბრმა? ახ, ნეტა შემეძლ
 ლოს ამ თვალებით ნახეგარი სინათლე მაინც დაუბრუნოა..

შე იწინ ამოიხილა შტაუფახერი.

კიდევ ესეც უნდა გითხრა — დევ მწუხარება მოგიშა-
 ტოს — მოადგილემ ყოველად ფერი წაართო: მამაშენს დარჩა მხო-
 ლოდ ერთი ყვარჯენი, ასე რომ უბედურმა მოხუცმა,
 ბრმამ და შიშველმა უნდა აქა-იქ იგლახაოს.

ეს ქა ეფ შექცა მელხტალი.

ყვარჯენის მეტი აღარა დარჩარა! ყველა წაართვეს და
 თვალის სინათლეს, რომელი ჭლახებსაც არ აკლიათ! მაშ
 ეხლა ნუღარაინ შეტყვიით დაიმალიეო. მე უღირსი, მხოლოდ
 ჩემი თავისთვის ვფიქრობდა, და შენ კი სულ დამაფიწყდი.
 უბედურო მამა ჩემო! ეს რა მოუვიდა ჩემს თავს? გირა-
 ოდ მიგეც სისხლის მსმელ ტირანს? ახლა კი კმარა! ახლაკი
 მაგიერის გადახას ვეცდები: წავალ პირდაპირ მოადგილე-
 სთან და მამიჩემის თვალებს უკანვე მოვიტხოვ, თუ არ
 მომცემს, იმის ხელ ქვეითებს იმის თვალ წინ, განოეჩიჩქ-
 ნის ეხლა ჩემთვის ყველაფერი ფუქია, და ანკი რათ მიწდა
 თავი ცოცხალი, თუ ჩემი უბედურება იმისი ბოროტო სის-
 ხლით არ გაევიბანეს! (წასვლას აპირებს).

... ..

ვ. ფურსტი.

მოიცა!.. აბა რას გააწყობ შენ იმასთან? ეხლა ის სარ-
ენში ჰსცხოვრებს, თავის მალალ ციხე-დარბაზში, — იქ იმას
ვერ შეაშინებს შენი უღონო სიფიცხე.

მელხტალი.

თუ გინდ თვით შრეკგორნის გაყინულ წიგრზედაც სც-
ხოვრობდეს, ან კიდევ უფრო ზევით — უნგრეთის წვერზედ —
გზას უპოვნი მე იმას! ერთი ოციოდე ჩემისთანა ბიჭი და
იმას ჯანი! ერთი ოციოდე ბიჭი თუ ეწოდენე — ჰნახავთ
იმის ციხე-დარბაზს როგორ ძარს დაეცემ. თუ ვერავის ეი-
შოდენი და, ან თუ კიდევ თქვენ ყველანი სახლობითა და
სარჩო საბადებლით ქვეშ გვეფონებით ჩვენს შემადიწროე-
ბელს, მაშინ წაეალ მთებში, დაუძახებ მწყემსებს და იქ, სა-
დაც თავისუფალს სულს არავისი ეშინიან, არც გულს გა-
შოუცდია რამე შევიწროება, — იქ, მეთქი, მწყებებში, გა-
ვამჟღანებ ყველა უსამართლოებას, რასაც ჩვეა გვაწევან
ზოროტის-მოკმედნი.

შტაუფახ. (ვ. ფურსტს).

ზოროტება თავს გადმოვიდა, მაგრამ ჯერ კიდევ დაეი-
ცადოთ, და თუ უარესი იქნება....

მელხტალი.

უარესი? რაღა უარესი, ამაზედ უარესი რაღა იქნება?
თვალვებაც კი აღარ გეაჩენენ! რაღა მოვიცადოთ? ძალიან
უშიწრობაში ვართ, განა? მამ რისთვის გვასწავლიდნენ შეი-
ლდისრის ხმარებას, მიზანში სროლას; რად გვინდოდა, რომ
ხმლის ხმარებაზედ იმოდენა დროს გეპარგვინებდნენ? — პი-
რუტყეებისთვისაც კი მიუცია ღმერთს იარაღი. . . . .

აბა შესხედეთ ირემს. ძაღლები რომ მიესევინ, თავის რქებით იგერებს ხოლმე; ან ჯიხვი რომ მონადირეს დაინახავს, თავის ხერხით იმღენს ეცდება კლდებზედ გადმოაგდებს ხოლმე; თითონ ხარი, ხომ ისეთი მორჩილი საქონელია, მაგრამ ისიც კი გაჯაერების დროს თავის მტერს რქებით მალა აისერის ხოლმე.

ე. ფურსტი.

სამი ჩენი კანტონიც რომ ჩვენსავით ფიქრობდნენ, მაშინ მგონი შევიძლებოდათ რასმე.

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

ერთი კი დაძახოს ურმა და — ჰნახავთ, რომ შვიციც და უნტერვალდენიც დამეურებოან იმასთან შეკავშირებას.

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

მე უნტერვალდენში ბევრი ისეთი მეგობრები მყვანან, რომ სიხარულით აუღვებოან მტერს, თუ რომ იმედი ექნებათ სხვა კანტონების შემწეობისა. — თქვენ, ჩენი ქვეყნის მეგობარნო, ხუცესნო! მე თუმცა ყმაწვილი ვარ და ვალი მაქვს თქვენ წინ ჩუმათ ვიყო; თუმცა ახალგაზდა ვარ წლითა ც და გამოცდილებითაც, მაგრამ გვედრებით მოისმინეთ ჩემი ლაპარაკი. ნუ გეგონებათ რომ ახალ გაზდა სისხლი სდულს ჩემში, — არა, ჩემში უბედურება სდულს, უბედურება, რომელზედაც იქნება გამხმარ კლდეებსაც კი მოუვიდეს ცრემლი. თქვენც, უძველია, გსურსთ, რომ თქვენი შვილებიც ისეთი ღირსების პატრონები იყვნენ, რომ არავის აპატიონ თქვენი გაუპატიურება. მართალია, თქვენი ქონება ჯერ გაუსარცველია და არც თვალები დაუთხრიათ ჯერ თქვენთვის, მაგრამ იცოდეთ ეს უბედურება შეიძლება მალე თქვენც გე-

წვიოხთ, რადგან თქვენც ჩვენ ქვეყანაში სცხოვრებთ, თქვენ-
შიაც ისეთი სისხლის მსმელი ტირანია, როგორც ჩვენში;
ამასთან გასსოვდეთ: მამაჩემივით თქვენც სტრილობდით,
რომ ავტორისათვის უფლება ჩამოგერთყეინათ და უეჭვე-
ლია თქვენც უნდა გემინოდეს.

შ ტ ა უ ჟ ა ხ. (ვალტ. ფურსტი).

გაჭბედეთ — მეც მოგყევით.

გ. ფ უ რ ს ტ ი.

მაშ დავეყიხნენთ ჯერ სელლიანის და ატტინგაუზენის მთლო-
ბელებს; იმათი სახელიც დიდი რამ არის ამ საქმისთვის.

რას ბძანებთ? ვისიას სახელილა პატრიცემული ამ ჩვენ
მთებში, თუ არ თქვენი? ხალხი ყოველთვის პატრიცის ცემით
გინსენიებსთ თქვენ და უეჭველია თქვენ უფრო დიდი გაე-
ლენა გქნებათ იმაზედ. თქვენ არ გააერთელეთ ეს ჩენი მამა
პაპის მამული? მაშ რაღათ გვირდამან რაინდები? ჩვენც
სამყოფნი ვართ; ჩემის ფიქრით, მარტონიც კარგად მოე-
გებთ საქმეს.

შ ტ ა უ ჟ ა ხ.

მე დარწმუნებული ვარ: დიდაცებს არ ესმისთ ჩენნი
საჭიროება; ვის გაუგია, რომ ხენების რუები მთების წყა-
როებთან სასულიყენენ. მაგრამ მაინც იმედი მაქვს უარს არ
გვეტყვიან მემწეობაზე, თუ ჩვენ ყველანი ერთგულად მო-
ვეყიდებით ჩვენ საქმეს.

გ. ფ უ რ ს ტ ი.

ვარტი იქნებოდა, რომ მუამაველი გინმე გყულოდა
შეფესთან, იქნება სამართალი მოეცა; მაგრამ რასა იქ?

ჩენი შემავიწროებელი თითონ შეშძლებელი კეისარსაც არ დაუვარდება; ჩენი მსაჯულიც ის არის და ჩენი მეფეც; მეტს რას გავაწყობთ? უნდა მხოლოდ მოუწოდოთ მაღალ ღმერთს და ვითხოვოთ იმისგან შემწეობა! — თქვენ მოაგროვებთ სწიქსი თქვენი მეგობრები; ურში მე მოვაგროვებ. მაგრამ უნტერვალდენში ვილა გავგზავნოთ?

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

მე აქ არა ვარ? სხვას ვის გაჰგზავნით? — ფ უ რ ს ტ ე. — ჩი თუ ვინაა, შენ ვერსად გაგიშვებ; შენ ჩემი სტუმარი ხარ — ვასტხვს გებაში არ ჩავვარდები.

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

არა, გეთაყვა, მე წავალ; მე იქაური ხელები და ბილივები არც ერთი არ გამომეპარება, და ისეთ მეგობრებსაც ბევრს ვიშოვნე, რომ დამშალონ მტრის თვალისაგან.

მ ტ ა უ ფ ა ხ.

წავიდეს, ფიქრი არ არის. იქ ამას არავინ გასცემს: ასე სძულსთ იქაურებს თავიანთ მთავარ მმართველი, რომ ერთ მხვერაფსაც ვერ იპოვნის იქ კაცი. ამის გარდა ალცელციც იქ გავგზავნოთ, იმანაც თავის ამსონები მოგვიგროვოს და ხალხიც ააყენოს.

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

ახლა ჩენი ამბავი ერთმანერთს როგორ შევატყობინოთ, რომ ტირანი ვერ მიჰხვდეს ჩვენს წადილს?

მ ტ ა უ ფ ა ხ.

ჩვენ შეგვიძლიან შევხვდეთ ერთმანერთს ბრუნენში, ანუ ტრეიბში, სადაც სავაქრო გემები დადგებიან ხოლმე.

ე. ფ უ რ ს ტ ი.

ხუმრობა საქმე არ არის, ამის განმჯარება არ შეიძლება, ჩვენ უნდა დაფარულად ვისაქმოთ. აი ჩემი რჩევა: ტბიდან მარცხნივ ბრუნების გზა რომ მიდის, იქ დაბურულ ტყეში არის ერთი ეელი, რომელსაც მწყემსები რუტლის ეძახიან, ეს ალაგი სწორედ ჩვენი კანტონების მიჯნაა (მიჰხედავს მელხტალს). თქვენ შეგიძლიანთ (მიჰხედავს შტაუფახერს) შეიციდამ პატარა ნაერთ მოსტურდეთ იმ ალაგას; ჩვენც ღამე მოვალთ იქ დაფარული ბილიკით და — ვითათბიროთ. ამასთან ჩვენ შეგვიძლიან მოვიყვანოთ ხოლმე თან ათამდის მეგობარი, და როცა ამ ნაირად შევასრულებთ ჩვენს თათბირს, მაშინ საქმესაც ხელი მიეყოთ.

შ ტ ა უ ფ ა ხ.

შე თანახმა ვარ. ახლა, ჩემო მეგობარო, შევეერთოთ ხელები ერთად. როგორც ეხლა ჩვენ სამნივე ვდგევართ ხელებით შეკავშირებულნი, ისე შევაკავშიროთ სამივე ჩვენი მახრა და შეერთებულის ძალით წავართოთ ჩვენს მტერს. აღტირანს ჩვენი თავისუფლება, ან არა და სულ დავიხრცნეთ! ან თავისუფლება, ან სიკვდილი!

ე. ფ უ რ ს ტ ი და მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

ან თავისუფლება, ან სიკვდილი!!

(ამათ ერთმანერთის ხელები უჭირავსთ და ასე დგანან რამდენიმე ხანი).

მ ე ლ ხ ტ ა ლ ი.

უსინათლო მამა ჩემო! ცეცხარ ჰნახავ განთავისუფლების ცდებს, მაგრამ შეიტყობ კი, როგორ ავანთებთ მთებზედ ცეცხლს და ამით შევატყობინებთ მტერზედ დაცემის დროს;

როგორ დავამხოთ ჩვენ ამაყ შემაფიქროებელთ და დავი-
ბრუნებთ ჩვენი მამა პაპის თავისუფლებას! ახ, ნეტარება
იმ დღეს! ისარზედ უჩქარეს მოგვია ამ ბედნიერი დღის
მახარობელი და იქნება მაშინ მაინც იგრძნო სინათლე!..

(დაიშლებიან).

დანარჩენი შემდგომ ნომერში იქნება.

სუნთქვის შეშკერელს სიცხეშია საწყალი
 ბოემი მოღის, არც პური აქვს არც წყალი;
 ტანთ-სამოსი ტანზედა აქვს შეფცქენილი,
 თვალებიდამ ცრემლი სცივივა მსხვილ-მსხვილი.

ფეხშიშველი და კანკალით ის მოღის,
 ფეხებიდამ შავი სისხლი ჩამოსდის,
 ცხელი ოფლი მას შუბლზედ ეკრიფება,
 ფექრობს: ვედეები, გულ-ხელი მყრიფება!

მოძრაობა, მიხერა — მოხერა და სახე
 არ უმტკოცებს თუ ჭაბუკია შვეახე,
 ჰფარავს ამათ ღარდი განუსაზღვრელი:
 არც აცვია, არც საღმე აქვს საქმელი!

იყო ქალაქს დასადგომად მდიდრებთან,
 ან ეპურებთან, ან ვისთანმე — გონდ ღედლებთან;
 მეგრამ საწყალს არაფინ ახლო ხელი,
 არეინ გაჩნდა იმისი შემნახველი.
 ობოლია... გუშინ ამისი დედაა,
 ჩადეს კუბოს, წაიღეს საფლავზედა;
 რომ არ მოკედეს შშიერი ახლა ესა —

უნდ ითხოვას საზღო ყოველსა დღესა...

2.

მოჰკრის ეტლი, ვით ელვა არის ცისა,
გაჰყევა უკან შეწუხებული ისა;
მაგრამ ჯაერობს მიგნით ვილაც ამგვარად: მამ-ლამეტ
„მუქთა ხორაო“ უკან მომდევ აბა რათა.

ამ ხმაზედა გაქეზებით ერთგვარად
შეჰხედეს ბიჭთ საცოდავსა ავთვალად;
მეურმემაც თვალი უგო აქ ამათ: მითუღო
მადაწუნა გძელი შოლტი საქმარად.

შორს გადმოხტა საცოდავი ჩუმათა,
იწყო ცრემლვა, თავს იგღოჯდა სულ თმათა...
განაგრძელა მაინც კიდევ გზა ნელა...
„მუქთა ხორად, საწყალს ჰხადის სულ ყველა...“

გატანჯული ცხარე სისინით ამგვარად მალე
ქალის პირში მიესვენა საკედავად.
იმის ბედზედ ამ დროს მოდის გზაზედა
ბერი გლახა, სალთა-გულით მხარზედა.
„გამარჯობა, ახალ გზადავ! ეინა ხარო...“

აქ რათ ჰგდინხარ — და შენ სახლში არა ხარ?
 — ქალაქილამ წამოვსულვარ დაღლოლი,
 ვარ სიმშლით მწარედ წელში დახრილი.
 ხომ არა გაქვს: მაქამო ცოტა პური, —
 მომიბრუნდეს იქნება ვითმე სული. —

„მე ვიზოვე ჩემთვისაც ცოტა ღლესა,
 მაგრამ შენკი მოგაშორებ ამ ტყესა;
 გული მეწვის, რომ გიყურებ აქ ჰგდინხარ,
 უბედურად ჩემებრ, გხედავ, დასდინხარ.
 აჰა, გიყოფ ჩემს ცხოვრებას 'შენც წილით,
 შეც არ მოჰქლავს ჩემი ღმერთი შიმშილით.“

შებრალება მან აჩენა საწყალს ძმას;
 რაც ებადა, მთლად გაუყო შუა მას.
 გადივიდა ისევ სამგზავრო მხარზედ,
 გაცუხცუხდა ნელა ნელა ის წყალზედ. —

„გიყო ბევრჯერ საწყალო მდიდართ წინა,
 მათგან ტუქსეა ჰქონდა მას ყოველთვინა...
 სჩანს, რომ მშვიერს ვეღარ იცნობს მადლარი,
 ისევ ბრალობს საწყალს მისებრ საწყალი...“

ნ. ვარლიამვილი.

იმისი შესხედულობა, მანდერები, მთები, ჩრდილი, და-
ხეთქილობა, ფიზიკური გამოცხადება და რა მდგომარეობა
აქტს სხუა პლანეტებთან.

ენ არის იმისთანა კაცი, რომელიც დიდის ყურადღებით
არ უყურებს მთვარეს და არ უყვირს იმისი მშვენიერება,
უმეტესად მაშინ, როდესაც თხუთმეტის დღისა შეიქნება,
როგორც ჩუქნში იტყვიან ხოლმე. მთვარე არის თვთ უა-
ხლოესი მრგვალი სხეული (მარი) და თანა-მოგზაური
ჩენის დედა-მიწისა. რა არის მთვარე? რამოქმედება აქტს მიწაზე და
იმის ჰაერზე (ატმოსფერაზე)? აი რა არის საჭირო იცოდეს ყველა
კაცმა; რადგანც ახლა ასტრონომიული იარაღები, რომ-
ლის საშუელებით იველევენ ცის მნათობებს, სადამდინაც
კი შეიძლება სისრულეში არის მოყვანილი, ამისათვის ძნელი
არ არის ვიცოდეთ მთვარის ვითარება, და იმისი მსეღელო-
ბა. თავდაპირველად მთვარის კარტა (სურათი) სრულის აღწერით
გამოსცეს ბერლინის შრომის მოყვარე ასტრონომებმა ბერმა
და მედლერმა. შრთელმა ევროპამ ამ მსწაველულთ შრომა
მიიღო დიდის აღტაცებით.—ახლა ჩვენ ამ მოკლეს სტატით
გვსურს მოკლედ შევატყობინოთ ცისკრის მკითხველებს
მთვარის ვითარება; ამისათვის შემოთხსენებული ბერის
და მედლერის თხუზულებითგან ამოვწერთ მხოლოდ

შემოვლამი ისევე დრო უნდება. ერთ დღე და ღამეში ჩვენი ქვეყანა უელის გარშემო თავის ღერძს; ჩუპნი ქვეყნისათვის დღე და ღამე ოც და ოთხის საათის განმავლობაშია; მთვარეში კი ერთი დღე და ღამე ოც და შვიდის დღის, შვიდის საათის და ორმოც და ხუთის მინუტის განმავლობაშია; თიქმის ერთის თავის განმავლობაში; მაშასადამე მთვარეზედ ორი კვირა ღამეა და ორი კვირა დღე. როდესაც უელის მთვარე მიწას, მზე თან და თან აყენებს შუქს მთვარეს, როდესაც მოვა მეორე კვირას იმ ალაგს, რომ მრთელი ნახევარი მთვარის მხარე დაუსისწორდება ფხვს; მაშინ სრულს მხარეს შუქი აღება და ამისათვის ჩვენ გვეჩვენება სრულ მანათობ სხეულად; მაშინ ჩუპნ უწოდებთ ხოლმე თხუთმეტის დღის მთვარეს, შემდგომში, ტრიალში, რამდენიც სცილდება და ეფარება ჩუპნი ქვეყანა, იმდენი აკლდება შუქი. ღამე, მთვარის გვერდზე, რომელიცა არ არის მოქცეული, ჩუპნის ქვეყნისაკენ, არის ძალიან ბნელი; მეორე გვერდზე კი, რომელიც ჩუპნკენ არის მოქცეული ისე ბნელი ღამე არ არის, ამისათვის რომ შვის შუქი, რომელიცა აღვას დღისით ჩუპნს მიწას, ეს შუქი უნათებს მთვარეს ჩუპნკენ მოქცეულს მხარესა; ისე უნათებს, როგორც თვთან მთვარე გვინათებს ხოლმე ჩუპნ ღამითა; მაშასადამე ჩვენი ქვეყანაც, მთვარისათვის მთვარეა. უეჭველთა, როდესაც ჩუპნს ქვეყანას დღისით მზე აღვას, მთვარეში რომ ხალხი მსცხოვრებდეს, ეჩვენებათ ჩუპნი ქვეყანა ბრწყინვალე მთვარედ, ბევრით გაბრწყინებულად მთვარეზედ, რომლითაც ესამოვინებთ როდესაც თხუთმეტის დღისა არის. მთვარის მხარეზედ, რომელიც ჩუპნკენ არის მო-

ქცეული, არაოდეს არ არის ბნელი ღამე, როგორც ზემოთადა ვსთქვი, ამისათვის რომ ამ ნაწილს ხან უნათებს მზე, ხან ჩუქნი ქვეყნის მზისაგან მიღებული შუქი. მთვარის მეორე მხარეზედ კი, ღამე როცა მოახლოვდება, უცებ უნდა ღამდებოდეს; საღამოზედ ჩუქნიში რომ ბინდია, ის იქ არ არის, ამისათვის რომ მთვარეზე ჰაერი არ არის. ჟენება ჰაერიც იყოს, მაგრამ ჩუქნის ქვეყნიდან, ჯერ კი ვერ გააოგვიკვლევია. რა წამს მზე ჩავა, ერთ ერთის მთვარის ნაწილის მცხოვრებლებს შეუძლიანთ დატკბნენ და ისიამოვნონ ორის კვირის განმავლობაში, მშენიერის განათლებულის ღამით, რადგანც ჩუქნის ქვეყნიდან შუქია იქ მიმდგარი.

მთვარეში რაც რამ მთები, მინდვრები და სხვა რამ არის გაზომილია იმ გვარის იარაღით, რომელსაცა უწოდებენ ვარსკვლავთ მრიცხველნი მიკრომეტრს. ყოველი მთის სიმაღლე, იმ ადგილით, რომელზედაც ის მთა დგას, გაზომილია დიდის მეცადინეობით, იმ მთის ჩრდილის მიხედვით, როდესაც მზის შუქი, ანუ ჩუქნი ქვეყნის შუქი ადგას. ამ გაზომისათვის, ამოურჩევიათ საუკეთესო დარიანი დრო; რამდენჯერმე განუმეორებიათ და რა შეუთმომებიათ პირველ გამოანგარებულ ცნობასთან, სწორე აღმოჩენილა. მთვარეზე არის ათას ოთხმოც და თხუთმეტი მთა. ზოგი ერთი იმისთანა მთა არის მთვარეზე, რომ არც ერთი მთა ჩუქნის ქვეყნისა, არ არის იმ სიდიდე და იმ სიმაღლე. ყველაზედ მაღალი მთა, რომელიცა გაუზომნიათ, ვარსკვლავთ მრიცხველთ ბერს და მედლერს, არის მთა, რომელსაცა უწოდებენ ნიუტონს. ეს მთა მდებარეობს მთვარის სამხრეთისაკენ. იმ მთასა აქუს სიმაღლით, სამი ათას შეი-

დას ოც და შვიდი საყენი, მაშასადამე დილია იმ ჩიმბო-
 რასოს მთაზედ, რომელიცა მდებარეობს ჩუპნს ქვეყანაზედ;
 იქნება მთეარის მეორე მხარეზე, უფრო მაღალი მთები იყოს,
 მაგრამ ჩუპნ რადგანაც იმ მხარეს ვერა ვხედავთ და ვერც
 რაის დღეში დავინახავთ, ამისათვის არას ვანბობთ. ნიუტონ-
 ის მთის გარდა, კიდევ მაღალი მთა არის მთეარეზე, რომელ-
 ლსაცა სიმაღლე სამიათასი საყენი აქვს და რომელსაცა უწო-
 ლებენ კურცის. მონბლანის მთაზედ მაღალი მთები მთეარეზე
 ოც და ათამდისინ არის.

ჩუპნ ყველას შენიშნული გვაქვს თვლით, როდესაც
 მთეარე თხუთმეტის დღისა არის, რომ მთეარეში ალაგ
 ალაგ მოშავო ჩრდილებია, თითქოსთ ცხვირი, წარბები და
 თვალებიაო. აი, ბატონო მკითხველო, ეს ჩრდილები რა
 არის: ასტრონომმა გეველიუსმა ამ ჩრდილებს დაარქვა ზღვე-
 ზი, მაგრამ ისეთი ზღვები უკი არაფის ეგონოს, როგორიც
 ჩუპნის ზღვები არის. მთეარის ზღვა, შშრალი ზღვა არის, —
 ამაზე მეტის სახელის წოდება ჩუპნ არ შეგვიძლიან. რო-
 გორც გამოუკვლევიათ და შეუტყვიათ ასტრონომებს და დარ-
 წმუნებულან, ამ ზღვებში წყალი არ არის, ამისათვის პირ-
 ველი, რომ ის ალაგებთ სწორეობარ არის; ალაგ ალაგ
 ამოვარდნილია ადგილი და მეორეთ ამისათვის, რომ ფერი
 ერთსავე და იმავე ზღვას სხუა და სხუა გუარობაქუს.
 იქნებან იყოს სხვაგან სადმე წყალი, მაგრამ ვერ ეს არა-
 ვის შეუტყვია. იმ მხარეზე, რომელიც მხარე მთეარისა
 ჩუპნენ არის მოქცეული, არის ორი ტყუილი ზღვა, სა-
 კმაოდ ვრცელი და მდებარეობენ ერთმანეთისაგან გაცალ-
 ჭეებით. ეს ზღვები არის: ზღვა კრიზისოვისა და მოკროტისა.

უნდა ესთქვათ ზედმიწევნით, რომ იმ ჩრდილებს, რომელსაცა ეხებათ სადა თვალთ, უკირავთ ორი მეხუთელი ალაგი მთვარეზედ. ეს ჩრდილები უფრო მომატებული არის აღმოსავლეთის და ჩრდილოეთის მხრისკენ. სამხრეთისაკენ სრულებით არ არის. ასტრონომმა გეველიუსმა უწოდა ამ ჩრდილებს მიწის ზღვები; მაგრამ ბოლოს დროში ასტრონომმა რიჩიოლიმ გამოუცვალა სახელები და დასდვა ყველას საათითაო უცნაური სახელი: ვრიზის ზღვა, ნაყოფიერების ზღვა, სისჭვლის ზღვა, ზღვა მოწმენდილის ჰაერისა ღრუბლებისა, ქარიშხლისა და სხუა. თუმცა ეს საკვლების წოდება ტუტუტურია, მაგრამ ყველა მთვარის აღმწერლებს მიღებული აქუსთ ეს სახელები; ამის გარდა ამ ორ საუყუნეში ისე შეეჩინენ ამ სახელებს ვარსკვლავთ მრიცხველნი, რომ თუმცა ბევრს ეცადნენ გამოეცვალათ, მაგრამ ვერაფრით ვერ მოახერხეს.

უნდა ვფიქრობდეთ, რომ ამ გვარი ჩრდილები უნდა იმყოფებოდნენ, მთვარის მეორე მხარეზედაც, ამისათვის რომ ამ ტყუილი ზღვების ბოლო გატანილია ზოგ ერთს ალაგს მთვარის უკანასკნელ ზღუდემდის. ორი ზღვის ბოლოები, რომელთაგანაც ერთს ეწოდება კესტერის ზღვა და მეორეს — გუმბოლტისა, შეხვეული აქუსთ მთვარის მეორე გვერდისაკენ. ტელესკოპით რომ გასინჯოთ, დაინახავთ ცხადათ მთვარეში, რომ ის ალაგები, რომელნიც სადა თვალს ეჩვენებიან წყინვალეთ, სავსეა გორაკებით, სერებით, მინდერებით, ველებით და ხეობაებით. ზოგიერთს ალაგს კავკასიის მთასავით, მთა გველებულია ერთმანერთზედ. აპენინის მთას ეტყვიან, რომელიცა მთვარეზედ არის, და რომელიც, როგორც

ზემოთა ესაუკეთ სამკვლევ ექვლვა მთვარის ერთს ნაწილს. ამ მთას სიმაღლე აქუს სამი ათასი საცენი. ამ გეარო მთები ზევრი წვრილდებიც არის; ზოგი მთა ვანმარტაუბათა დგას და არ არის სხუა მთებზედ გაღებულნი. მთა არის კიდევ ერთი, რომელსაცა აქუს სიგ წით ოცი ვერსი. რადგანც მთვარე ჩუბწზედ მოშორებით არის სამას საშოცი ათას ვერსზე, ამისათვის ძალიან წერილი მთები და გორაკებიც რომელნი არიან იმათი სიმაღლის ცნობა ცოტათი საძველიოა. ზოგი ერთ ალაგს ისე ხშირათ არიან გამბუღი ერთმანეთზე გორები, რომ არ შეიძლება კაცის თვალმა შენიშნოს იმათ შუა სადმესწორე ალაგი, რომ იმის მიხედვით შეიძლებოდეს სიმაღლის შეტყობა. ვისაც კი შეუძლიან ტელესკოპის ყიდვა, რომლის ფასი არის ორმოცი თუმანი, რომელიც უფრო ცოტა მდარეა, უკეთესი არ შეიძლება და უკეთესის სიამოვნებით ვერც დატყბება, — უმეტესად მამინ, როდესაც სოფელს ალაგს, განშორებულს და მიყუდროებულს, ათ ხუთმეტის დღის ბრწყინვალე მთვარეს უყურებს და ხედავს მთვარეში ათას სხუა და სხუა გეარ იმის კუთვნილებას.

ზოგან, მდინარეების მზგაესად გადის გაკელაქენილი ხაზები და იყარგებიან მთების შუა სიღრმეში; ზოგან კიდევ იყარგებიან ტყუილს ზღვებში. მხოლოდ ეს არის შენიშნული, რომ ეს მდინარეები ვიწროა, მაგრამ ჩრდილი კი აქვლან ცხადათა სჩანს. ზოგი მდინარის სიგრძე თხუტმეტრიდან ას ვერსამდინ იქნება, ზოგისა ას ორმოც დაათიდან ორასამდინ. ამაზედ გრძელი კი არც ერთი მდინარე არ არის. ამ მდინარის კელეებზედ, ზოგნი ფიქრობდნენ, ვითომც გზები არისო, მაგრამ გზები არ არის ეს, არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ

ეს მდინარეების კვლები იყოს გზები, თუნდა რომ ადამიანებმაცა სცხოვრებულენ იქა, ამისათვის რომ ამ გვარი გზების გაკეთება კაცის კელით მეუძღვებელია. თუნდა ესოკვათ კიდეც მთვარეში სცხოვრებენ სულიერნი არსებანი, მაგრამ ეს არსებანი, კაცი არ უნდა იყენენ, ამისათვის რომ, როგორც ბოლოს დაინახავთ კაცებს მთვარეში ცხოვრება არასგზით არ შეუძლიანთ. ჩუპნ ვარჩევთ ამ მდინარეების კვლებს, რომლისაც სიგანე ორასი, ან სამასი საჟენია, ზოგან უფრო განიერიც არის, მაშასალამე ამ სიგანე გზა სად გაგონილა. ამის გარდა, არც გზების კვალობაზედ არის ეს გზები დაწყობილი, თუ გაკეთებული. მაგალითად ავილოთ გუთტენბერგის საშლეთარი მთვარეზედ. იქ გზები მიდის სწორეთ, ერთი ერთმანერთისგან მოშორებით, და თავდებიან ერცელს, მოწმენდილს მინდობზედ. ჩუპნში გზა იწყობა რომელისამე ქალაქიდგან, ან სოფელადგან და თავდება რომელისამე ქალაქში ანუ სოფელში; თუ ის კვლები გზები არის, რატომ იქაც ისე არ იწყობა და ისე არა თავდება.

ასტრონომები ბერს ეცადნენ შეეტყვოთ და გამოეკვლიათ, მთვარეში სახლების შენობები არის რამე თუ არა. სახლების შენობა რომ აღმოეჩინათ, უეჭველია კაცებიც იცხოვრებდნენ, მაგრამ ვერა რომელი შენობის კვალს ვერ მიაგნეს; მაშასალამე არც ადამიანებს უცხოვრიათ იქაო. ვარსკელათ მრიცხველნი ბერი და მეღლეჩი ამის წინააღმდეგ აი რას ანობენ. სადა თვალთ კაცი დაინახავს ადამიანს, ანუ ცხენს, მხოლოდ შვიდ ვერსზედ, მეტზედ კი აღარ შეიძლება. რომ გავარჩიოთ კაცი მთვარეში, ანუ რომელიმე პირუტყვი, უნდა იმისთანა ტელესკოპი გვეკონდეს, რომ

— იგი ისტ მათ, იგი რიგბარშიც მათგან, პიენსიბარშიც, ძიკ

თბილისელი დონ კიხოტი

მკითხველი ითხოვდა პირობას რომელიც მან დაწვინებდა და
ეფშა აუ ეფშა ინტენციის და :ათუ რაღაც მათ, ანტუპონობაწ

იმისი გამოლაშქრება „დროებაში“.

— იგი იტობიქმით ეფშა მათ მათ, რომელიც მათ, იმპინსსსს
ათუღმნამ, მათუ პირობადას, მათუ მათის უნა იმამ იუ
ათუძე მათუ მათ იუ იტობიქმით იმნა და, მანტუღმნამ
იტობიქმით იმნა მათ, მანტუ მანტუღმნამ იტობიქმით

თითქოს აშბობენ და სწორენ კიდევ, რომ რაინდების
დრო წაეიღარა? — სრულებით ტყუილია. რაინდები ისევ
სუფევენ და უფრო მოპეტებით ის რაინდები, რომელთაც
თაყვანობის გამო უწოდებენ დონ კიხოტებს. ქართველებსაც
გამოუჩნდათ ერთი ჩინებული რაინდი, რომელიც სრულგ-
ბით არაფერშია არ დაუყარდება რაინდს დონ კიხოტს, — არც
ჭკუით, არც საქმით და არც თაყვანობით. განსხვავება მხო-
ლოდ იმაშია, რომ ლამანჩელი რაინდი დონ კიხოტი იღე-
წოდა ქვეშარიტებისთვის, პატროსნებისთვის და სიმართლი-
სთვის; თბილისელი რაინდი დონ კიხოტი კი იღეწის ქვეშა-
რიტების ნამტერევეებისთვის, ხშირად სიმართლესაც ბანხელადებს,
ან ჯიბეში იმაღავს და პატროსნებაში კი მრავალჯერ წაიბორძი-
კებს ხოლმე; ამის გარდა განსხვავება ამ ორ გმირთ შო-
რის კიდევ იმაშია, რომ ლამანჩელი დონ კიხოტი იღეწოდა
სახელისთვის, — ძალიან ჰსურდა რომ იმისი სახელი ჩაწე-
რილიყო მატიანეშში, — და ეს სურვილი ჰქონდა იმას
წრფელის გულით, რადგან ჰქეზებდ სოტა წაბორძიკებული
იყო; ჩვენი თბილისელი დონ კიხოტი კი იღეწის სახელისთ-

ვის, ბიჭობისთვის, მაგრამ განზრახვიით კი, რომ ტაში და-
მიკრანო, — ეს იმ მიზეზით, რომ შეტად გონიერი და მე-
ცნიერია.

ეს განსხვავება ამ ორ გმირთ შორის უეჭველია იმიტომ
წარმოსდგება, რომ, ჯერ ერთი: ეს ჩეინდები სხვა და სხვა
ქვეყნისანი არიან; მეორე, რომ ლამანჩელი დონკიხოტი დი-
დი ხანია რაც რაინდობდა (რაინდობის დროს, სამუალო
საუყუნებში), ეს ჩენი დონკიხოტი კი რაინდობს ეხლა,
მეცხრამეტე საუყუნეში; მესამე, რომ ძველი დონკიხოტი
იყო ორმოც და ათის წლისა, როდესაც დაიწყო თავის
ხელობა, და ეს ჩენი ახალი დონკიხოტი კი ჯერ იმაზედ
ახალ გაზდაა. შესაძლებელია ვიფიქროთ, რომ, რაკი ხანში და
ხანში შევა — უფრო და უფრო დაემსგავსება ლამანჩელს
გმირს, და იმის წლისა რომ შეიქნება, მაშინ იქნება ლა-
მანჩელივით აღჯდეს ტაიჯსა, აღკუთრეოს ფარ-ხმლით და, თა-
ვის წინაპარივით, მკლავით გულაშქრდეს ყველა თავის მოწინა-
აღმდეგე ლატერატორებს; თუ არა სულხომ სიტყვიით არ იქნება
რაინდი, — ახლა საქმითაც დამტკიცებს თავის მყოფობას.

მეითხველო, მე აქამდის იმიტომ არ გითხარ ნამდვილი
სახელი ჩენი თბილისელი რაინდისა, რომ, თუ შეტად სკვ-
ტყვი არა ხარ — ადვილად გაიგებდი, რომ მე ვამბობ ჩენ
გამოჩენილ, მეცნიერთ მეცნიერ, გონიერთ გონიერ და... აღარ
ვიცი რა ესთქვა ისეთი... კარგი სახელი... უფ. ანტონ ფურ-
ცელაძეზედ. რადგან ეს გმირი ძალიან დაემსგავსა ლამანჩელს
გმირს, და თუ რამე მხარე ჯერ არ შეუმუშავებია თავის წი-
ნაპარივით — იმედია რომ შეიმუშავოს და ყველაფერში დაე-
მსგავსოს იმას, — იმიტომ მე მიმირთმევია იმისთვის თავის სა-

რეე წანაპარის სილი: „დონ კიხოტი“ და ამ სახელისთვის, რომ განსვავებო იყოს ამათ შორის, მიმიმატებია: „თბილისელი; მამასაღამე ჩემთვის „უფ. ანტონ ფურცელაძე“ და „დონკიხოტი თბილისელი“ ერთსა და იმავე პირს შეადგენენ.

ახლა დასამტკიცებლად ჩემგან ნათქვამებისა ავიღოთ იმის „დროებაში“ გამოლაშქრება, რომელიც მოახდინა იმან „დროების“ 30 ნომერში, და რომელიც მოუფიქრია ოც და ორ დღეში. (დონკიხოტი ლამაჩელი ამხედ უფრო მარდი იყო მოფიქრებამი).

უფ. ანტ. ფურცელაძე თავის გამოლაშქრებას იწყობს ესრე: „ეს საცოდავი (კარგად არ იწყობს თავის დონკიხოტობას თუ! დონკიხოტიც ყველა თავის წინააღმდეგს საცოდავს ეძახდა) — თავის საუბედუროთ (ესეც დიდი არგუმენტია — დონკიხოტობისა) ვილასაც კეთილის მყოფელს წაუქეზებია ჩემხედ გამოსაპასუხებლად... ამასაც უფიქრია: მოდი ერთი გავებდავ და შევებლლარძუნები უფ. ფურცელაძეს („უფალს“ — არ გაიცინოთ! დონკიხოტობა არ არის, მამ რა არის!) — თუ თავი არ გამიყადრა და ხელი არ გამომიღო (ბიჭო! ეს აღარ ხუმრობ აი! სწორედ დონკიხოტია!) — ხომ შემჩნება ჩემი ყვინჩილაობა, (თავის დღეში არ მიფიქრია ყვინჩილაობა; ამგვარი ფიქრი დონკიხოტის საქმეა) — თუ არა და ეგება ჩემმა წამქეზებელმა ნაცარქეკიამ (როდესაც დონკიხოტს დაამარცხებდა ვინმე, მაშინვე იტყოდა: ეს უთუოდ ვინმე ჯადოქარმა უშველა ამ ჩემ მოწინააღმდეგესაო, თორემ მე ვინ მომერევაო! უფ. ანტონ ფურცელაძესაც ჰგონია, რომ იმას ნერავენ მოერევა სხვის მტუშმეფლებლად. და

თუ ეს ჩემ წამქეზებელს (რომელიც მოჰლანდებია) ნაცარ ქექიას ეძახის — ეგეც დონკიხოტოვით; დონკიხოტიც ამ ხასიათის იყო). — გამოძისხნას უფ. ფურცელადის (ალარ გვეშვება! ხომ ვიცანით, რომ უფალია! თუ აღარა დაუშლია „თბილისელ დონკიხოტს“ მოუმიტებთ „უფალს“ და მაშინ გამოვა, „უფალი თბილისელი დონკიხოტი“) — ბრკყალებისაგანო. (ოჰო! უფალი თბილისელი დონკიხოტი თურმე თითონ აპირებს „ყვირილიაობას, ან ექნება ქორაობას, ან ძერაობას!)

თუ ეს არის შესავალი იმის „თხზულებისა“, რომელზედაც დადგომა მგონი არა ღირს, რადგან აქ სულ დონკიხოტობაა. წავიდეთ ქვევით.

„მე არ მინდოდა გამოვბასუხებოდი — ამბობს ის (მაგრამ არ დაუჯერებ რაც უნდა იყვეს, რადგან დონკიხოტია) უფ. ავალიშვილს, რომელიც, შემინებული თავის კუნკრუხისგანვე (სწორედ დონკიტია! დონკიხოტი რომ ვისმეს დაეტყუებოდა, სულ იმას ყვიროდა: „შეგაშინე, შეგაშინე! აბა სად მირბიხარო!“, მაშინ როდესაც იმის მოწინააღმდეგე იმას მუმიტობით გვერდებს უთხნელბდა. კუნკრუხიც უფალ ფურცელადეს ისე მოჰლანდებია, როგორც დონკიხოტს მოელანდებოდა ხოლმე (რალაცაები) — იხეწებოდა ხელს ნუ გამომიღლებ, (მუშტი კრივზედ ხომ არ ამბობს?) — ეს ერთი გამაბრკიყვეს და კვლავ აღარ გაებედაეო და შოორე ესა, ჩემი სთანა ვაცის გაქულება შენთვის რა სახელია (დონკიხოტიც სულ ესე ლებარაკობდა ხოლმე თავის თავად) — და ჩემთვის კიდელი სახელია, რომ შენ შემოგებლლარძუნო; მაგრამ რადგან მე იმოღენა კაცთ მოყვარება მაქვს, (რალა ჩიჩინი უნდა? დონკიხოტიც კაცთ-მოყვარებისთვის არ იმტრეველა

თვესა და გვერდებს?) — რომ მინდა ყველა კაცი თვეის თავს იცნობდეს (აქ უთუოდ უფ. ფურცელაძეს უნდა ეთქვა: ყველა კაცს ჩემი თავი ეაცნობოვო; თორემ ეს, რაც უთქვამს ახალი და ახალგაზდა ღონკიხოტისთვის დიდი პრეტენზია) — და ვიცი, რომ ავალიშვილის ჭკვის კაცებს თუ კაცი გაუჩუმდა (ჭერი, ბიჭო! თავხედობაც წამოაურივა) — ეს გაჩუმება იმათ არც არას ჩააგონებს და არც არას აგრძნობინებს და ამით ისინი უფრო ფრთებს გააშლენებენ თავის უშვერებასა, (ღონკიხოტსაც ბევრჯერ უთქვამს ამ გვარი ფრაზები) — ამის გამო მე ჩემს ვალათა ვრაცხავ ცოტაც არის განუმარტო ავალიშვილს იმის თავის მდგომარეობა. (სწორე მოგახსენოთ, დიდი ვალი დაუდვია თვეის თავისთვის; ამგვარ საქმეს ღონკიხოტის მეტი ვერაინ იკისრებდა).

აქ უნდა ცოტას ხანს შევდგეთ და ვსთქვათ რამე ამ ფრაზების შესახებ. უფალი ფურცელაძე ამბობს, ეთომც მე მეთხოვნოს იმისთვის, რომ ეს ერთი მაპატივე და მეორედ აღარ გავბედავ მენზედ რამის დაწერასაო. არ ვიცი სიზმარში უნახავს, თუ მოჰლანდებია ეს ჩემი თხოვნა (ღონკიხოტსაც კი ესე ელანდებოდა ხოლმე თავისი ბიჭობა), ან იქნება იმ სიტყვებიდგან გამოიყვანა, რა სიტყვებითაც მე დავაბოლოე ჩემი სტატია ფურცელაძეზედ? შაინც ის მანვილ გონიერი და საკვირველი არ არის, რომ დაცინვიდგან ხვეწნა გამოიყვანოს. — ეს სიტყვები იყვნენ შემდგომნი: „და უდასასრულეს ამასაც მოგახსენებთ, რომ ამის შესახებ თუ რამის დაწერას მოისურვებთ — ეგ იქნება სრულებით მეტი თქვენის მხრით, რადგან ბოდი და ამითი ვაერთავოთ (ეს არის უთუოდ ხვეწნა). მე უნდა მოგახსენოთ,

რომ უთქვენოთ: „ბევრი საქმე მქვს; და თუ ვინცოდაა აღარ დაიშლით და თქვენი ძველებური ბაქაობა წაგძლევსთ — ჩემგან პასუხი წუ გინდათ“

აი, მკითხველო, აქედან გამოიყვანა ჩვენმა დონკიხოტმა, რომ ვითომც მე იმას ვეხეწებოდი ეს ერთი შაბატივე შეთქი; მე კი ასე მგონია, რომ ამ სიტყვებით მე გამოუცხადე უფ. ფურცელაძეს უსარგებლობა ამ გვარი პოლემიკებისა და ამასთან, რადგან ვიცოდი, რომ უფალი ფურცელაძე ცოტა თავბედი და დაუდგრომელი უნდა ყოფილიყო თავის წინაპარი დონკიხოტივით, ამისთვის აღუთქვი უპასუხობა იმ შემთხვევაში, თუ ის პასუხს დასწერდა; მაშასადამე აღუთქვი უპასუხობა იმ ჩინებულთა საბუთით, რა საბუთითაც უბრალო მომავლადეი არ შეგებმის საქვეყნო გმირდონკიხოტებს, და — თუ არ გაგვიწყრება უფ. ანტონ ფურცელაძე მართლის თქმისათვის, როგორც ხასიათად სჭირსთ დონკიხოტებს, — იმ საბუთითაც აღუთქვი უპასუხობა, რა საბუთითაც გონიერი კაცი შიგრიდება ნაგვის გაქექას. — მე არ მეგონა, თუ ამ გვარი ახსნა მოუხდებოდა უფ. ფურცელაძეს ჩემი სიტყვებისა: საკვირველია, სულ იმას იძახის გონიერი ვარ და ყველა წაშიკითხავსო... როგორც ეს ჩემი უბრალო სიტყვები გაიგო, თუ ისე ეყურება ყველა — მაშინ... მაგრამ დონკიხოტიც ბევრი კითხვისაგან არ დაიშხვავა... იქნება მართლა უფ. ანტონ ფურცელაძესაც ბევრი წაეკითხოს?..

ამის შემდეგ უფ. ფურცელაძე ამბობს თავის სენტენციებს, რომელნიც კილოთი ადვილად შეედარებიან დონკიხოტის სენტენციებს. მერე ამბობს თავის აზრს კალენდარზედ, თუ

როგორი უნდა იყოს და ვადმოღის ჩემ კალენდარზედ, რომელსაც ჰრაცხს ყველაზედ უსაძაგლეს კალენდრად და საფთხოზებლად. (ჭკვიანი კაცია რაქნას?) ამის მიზეზი გამოჰყავს იქილამ, რომ მე არაფერი ვიცი ქვეყნიერებისა. ის ამბობს: „სწავლა, ხომ, როგორც ჩემი მოკლე განცხადებებში სცნობდა მკითხველი (საკვირველი ავტორიტეტი უნდა იყოს უთუოდ, რომ ესე თამამად ლაპარაკობს თვის ნაჯღაბნეზედ? მაგრამ რაქნას, თუკი დონკიხოტსა ჰპაძვი- დათვით ავალი მვილის აღსარებელად სცნობდა მკითხველი, ღმერთს იმისთვის არ მიუნიჭებოა. — „დროების“ მკითხველო, როდის გითხარ აღსარება, რომ ღმერთმა მე არა ვითარი სწავლა რ მომანია მეტეი?.. მაგრამ ეს ჩემი აღსარება უფ. ფურცელაძის სიზმარში მოელანდებოდა და ჰგონია, რომ ნამდვილად როდისმე მომხდარა ... დონკიხოტაც ამხასიათისა იყო... მერე ბძანებს ასრე: „ანკი რა ცოდნა უნდა ვთხოვოთ იმ კაცსა, რომელმაც 1867 წელში არ იცის, რომ ფრანცია საკოროლო არ არის და პრუსსია 19 მილიონი აღარ იქნება (ვგ როგორ არვიცი? ცხრამეტი მილიონი პრუსსია როგორ იქნება? პრუსსია ერთია) — შემდეგ იმ ცელილებისა, რომლებიც იქ ამ უკანასკნელ დროში მოხდა და რომლებიც, როგორც ვიცანით (თქვენ თქვით: ვიცანი თქო — სხვის მაგიერად ნუ ლაპარაკობთ: დონკიხოტი ყოველთვის თავისით ლაპარაკობდა ხოლმე) — ავალი მვილს არ გაუგია.“ — მე არაფერს ვმალავ ჩემზედ იმისგან ნათქვამებს, თუკი უფ. ფურცელაძე კი დაჰმალავდა, იმაზედ რომ ვისმე ეთქვა ესენი, რადგან მინდა უფრო ცხადათ ნახოს მკითხველმა უფ. ან. ფურცელაძის დონკიხოტობა. — მე გამოვაცხადე „დროების“

26 ნომერში, უფ. ფურცელაძემ, — აწ. დონკინოტზედ — დაწერილს სტატიაში, რომ მე ეს შეცდომილება იმომივიდნენ: პირველი — ესე იგი ის, რომ ფრანცია საკოროლოდ დაეწერე, — სრულებით განუზრახველად, ასე რომ მე ესლა კიდეც მივიკის, თუ როგორ მომივიდა ფრანციის „საკოროლობა“. უფ. ფურცელაძე კი ამ ჩემ შეცდომილებას იმ მიზეზს აბრალებს, რომ მე არ ვიცოდი ვითომც ფრანცია იმპერია იყო, თუ საკოროლო, და არ იცვრებს, რომ მე ეს შეცდომილება მომივიდა არა უცოდინარობით. მე აქ დავარწმუნებდი უფალ ფურცელაძეს, რომ მე ფრანციის „რაობა“ დიდი ხანია ვიცი, მაგრამ, რადგან ვიცი, რომ დონკინოტობით არ მიიღებს ჩემს დარწმუნებას, ამასთან მეტად ვსურს მე არა ვიდე რა — ამისათვის აღარ შევაწუხებ.

მეორე შეცდომილება, ესე იგი ის, რომ პრუსსიაში მცხოვრებთ რიცხვი, ქვეყნის სიდიდე ძველებურად აღარ არის, და ჩემ კალენდარში კი ისევ ძველი აღრიცხვით არის ნაჩვენები — მე შეცდომილებად აღარ მიმაჩნია, თუ კი არ დაიშლის უფ. ფურცელაძე. შეცდომილება ის არის, რომ ფრანციას საკოროლო დავარქვი; ის რა შეცდომილებაა, რომ პრუსიის ცვლილება, ახალი სტატისტიკური ციფრების უქონელობით, არ აღენიშნე? მე არ ვიცი დმერთმანიცის, საილამ უნდა მეზოენა ის სტატისტიკური ციფრები, რომელიც ესლა, ცვლილების შემდეგ ემესაბამება პრუსსიას, დრომელიც უეჭველია თვით უ. ანტ. ფურცელაძემაც არ იცის ჯერ. მაშინ არიყო ეს ცნობები და თუ ეარაუდით აღმნიშნა — ხომ უფრო ხრიკის მოსაღები იქნებოდა და უყურებდით მაშინ

უფ. ფურცელაძეს რამოდენა წიგნს დასწერდა ჩემ კალენ-
დარზედ: სწორედ ერთს ტომს კი გააქრელებდა ამ გვარის
ზედ-წარწერით: „ბილლი ავალიმვილის კალენდარზე.“
— მერე უფ. ფურცელაძე იმაზედ ბაასობს დონკიხოტურად,
რომ მე ვითომც მეგონა, თუ რარი შეცდომილების მეტი
არა მქონდა კალენდარში, და ამ ბაასში თავის სასტიკის
ენით და გონიერი თავით ამბობს მრავალ ლანძღვას ჩემზედ:
(მე არ ვიცი ღმერთმანისცის, რე თუ ლიტერატორობა
ქუჩის ბიჭობა არის?! უფ. ფურცელაძეს ესრე გაუგია ეს სა-
განი და აკი იშიტომ ჩინებულათაც ილანძღება...) ამის მიზე-
ზიც მე მგონია ის არის, რომ ძალიან გული სტკენია ჩემი
სტატიისგან, რომელიც არის დაბეჭდილი „ღროების“ 26
ნომერში. აკი მოგახსენეთ, დონკიხოტი სულ ჭლანძღავდა ხო-
ლმე, ვინც აუხსნიდა იმას თავის შეცდომილებას და თავ-
ხედობას. —

მეტად ბევრს ბაასობს იმაზედ, რომ ჩემ კალენდარში ორ
შეცდომილებაზედ მეტია; რომ, როგორც პრუსიაში მოხდა
ცელილება და შეემატა ხალხი და მიწები, ისე ავსტრიას
დააკლდა, ისე იტალიას შეემატა; აგრეთვე გერმანიის კაემი-
რის სხვა და სხვა სამეფოებშიაც მოხდა ამ გვარი ცელი-
ლებაები. მერე იყენის, თავისებურად, რომ ავალიმვილი ეს-
ლაც კიდევ იტყვისო მარტო ამ შეცდომილებაების მეტი
ხომ აღარა არისრა? და მე კი ვიცი ბევრი სხვაო და თუ
საჭირო იქნებაო (ესე იგი თუ პასუხს დაუწერდი) მე შევატ-
ყობინებ იმას კიდევ სხვა შეცდომილებაებსაცაო. რომ აღარ შე-
წუხდეს თითონაც და მკითხველაც აღარ შეაწუხოს თავის
რაზარუხით, მე ესლავე მინდა ვსთქვა, თუ კიდევ რომელი

ბედლომილებებს ინახავს საშეორე სტატიოდ. ეს ისინი არიან, რომ, როგორც პრუსიას შეემატა ხალხიც და მიწებიც, ისე შესავალიც უნდა მოჰმატებოდა, ისე გასავალიც, იქნება ვალიც, ქალღლის ფულიც; ამასთან, ეხლა უფრო ბევრი საეპრო მოუნდება პრუსიას, რადგან მომხმარებლები მოემატნენ, აგრეთვე ბევრს საეპრო ნივთს გაიტანენ იქილამ, რადგან გამკეთებლები და შემმუშავებლებიც მოემატნენ; ამგვარი ცელილებანი უნდა მომხმაროყენენ სხვა სამეფოებშიაც, რომელნიც შარშანდელ ომში ერივნენ. მე არა ერაცხე საჭიროდ ყველა ამ ცელილებების მოხსენიება, რადგან ეს ცელილებანი პრუსიის ცელილებასთან შეკავშირებულნი არიან და აღვილად გაიგებდა ამას ჩემი სტატიის მკითხველი (ფურცელაძის მეტა, როგორც სჩანს); ამასთან, აბარამდენი მეთქვა? ესთქვი უმთავრესი, და სხვები, რომელნიც ამ უმთავრესილამ გამოდიოდნენ — მკითხველი თითონ გამოიყნადა.

რასაკვირველია უ. ანტ. ფურცელაძეს რომ ეთქვა, ავლიშივილის კალენდარში „ევროპიის ქვეყნებზედ სტატისტიკური ციფრები“, რომ არის ჩართული — ეს ეხლა დაძველდაო, მე ვიტყვოდი: ჭეშმარიტებას ეძებს ეს კაცი მეთქი და არაოდეს არ დაემდურებოდრი; მაგრამ, რადგან ძალიან ბევრს არახუნებს იმ სტატისტიკურ ციფრებზედ — მე ეხლა ვფიქრობ და დარწმუნებულიცა ვარ, რომ მისი რაინდობა არა მწყალობს მე და ამისთვის გამოვლამქვა და დონკიხოტობს ჩემზედ. მათი სიტყვის მაგიერად ნახევარ დაბეჭდილ თაბახზედ მეტის გაჭრელება და გაჭიანურება, ამასთან სულ ლანძღვით და დონკიხოტობა არ არის მამ რა არის? დონკიხო-

ტსაც არ უყვარდა მოკვლედ ლაპარაკი, უმეტესად როდესაც ის გაჯაფრებული იყო ვიზნდმე. ის ყოველთვის დობე-ყოფრეს ედებოდა და უფ. ანტ. ფურცელაძისავეთ ძალიან გაცხარებული ბაასობდა, როდესაც ვისგანმე იყო დაჩაგრული.

უ. ან. ფურცელაძე ძალიან მკაცრად მებაასება იმაზედ, რომ მე მეხიკას იმპერია დავარკვი. ის ამბობს: „ის რილას შეცდომილება იყო, რომ მეხიკას იმპერია დავარკვით? თქვენ იქნება შითხრათ, რომ ხელმწიფე იჯდა იქა (თუ კი იცოდით ან ესა და იმითი არ მოგიცდათ, რომ **крестовый календарь** — ში (**крестовый** კი არა, **крестный** — არც კი იცის) — ისე ეწერა) როცა მე ამ კალენდარსა ეწერდიო. მერე ბაასობს რალაცაებს დი მატყობინებს, რომ მაქსიმლიიანეს ტრაგიკული ბოლო მოუვიდა (დიდად მადლობელი ვარ. ნეტა რალად გინდა გაზეთი? უფ. ფურცელაძე აქ არა გეყავს შობებედ?) მემდგე მარწმუნებს, რომ მე არ ვიცოდი თუ მეხიკა იყო სადმე (თუ არ ვიცოდი, როგორ ჩაეწერე ჩემ კალენდარში — უ. ფურცელაძეს ამაზედ სრულებით არ უფიქრია) და აბოლოვებს ერთ ვრცელ მუხლს ამ დონკიხოტური შემოტევით: „აბა რა გიყო, ავალიშეილო! „ და სხვა.

ამ შემოტევაზედ მომაგონდა სამი გლახის ამბავი, რომელთაგანი ერთი იყო ორივე თვალებით ბრმა, მეორე ორივე ფეხებით, კუტი და შესამე — გახრეკილი გლახა. ეს სამი გლახა ერთხელ ლხინობდნენ ღვინით და რომ შეუჯდათ თაფში ბახუსის ძალი, ბრმამ, რომელსაც სტაქანი ეწირა ხელში ღვინითსავესე, (უ. ფურცელაძე ამასაც არ დიჯერებს და იტყვის: სტაქანი კი არა, ყანწი იქნებოდაო — მესაძლებელია) წამოიძახა:

„ეს რა წითელი ღვინოაო!„ ამჯერდ კუტმა დაუჭყიელა: „შე ასე ისეთოვო, რასა ჰხედავ წითელია თუ თეთრიო? ახი არარის შეგდგე ზედ და წიხლით გაგთელოვო?„ ამას და- ავოლა გახრეკილმა გლახამ: „მოკალი ეგ ასეთ ისეთიო, მაგის ფასს მე გადავიხდიო.„ ჩენი უფ. ანტ. ფურცელა- ძეც იმ გლახებივით მიყვირის დიდი გულით: „რა გიყო, ავა- ლიშვილოვო!„ — მეხიკის იმპერიობაზედ კი ეს უნდა მო- ვახსენო უფ. ფურცელაძეს, რომ მე არ შემირიცხავს მეხი- კა იმპერიად, რადგან ქვეყნის იმპერიად, ან რესპუბლიკად შერაცხვას მე სრულებით არავენ მკითხავს. იმპერიად მეხიკა არის შერაცხული მთელი ევროპისგან, და მე რომ რეს- პუბლიკა დამერკმევიანა — ჯერ ერთი ვიმტყუნებდი და მეო- რე: უ. ანტ. ფურცელაძე მაშინ უფრო გამომილაშქრდებო- და. ამასთან უფ. ფურცელაძეს ჰგონია, რომ მე მეხიკის იმპერიობა ამოვწერე „კრესტნი“ კალენდრიდამ, რომელსაც ის ეძახის „კრესტოვის“ და რომელშიაც სრულებით არ არის მეხიკის ხსენება. ეტყობა კარგა წაუკითხავს „კრესტნი, კალენ- დარი, რომელსაც ის ეძახის „საძაგელ რუსულ კალენდარს, და მე კი მგონია, რომ რუსებს იმაზედ უკეთესი კალენდა- რი არა აქვსთ. საკვირველია! კრესტნი კალენდარმა რაღა დაუშინა, რომ ისე წინ დაუხედავად სჯის იმაზედაც, მაშინ რომელსაც, როგორც ვატყობ სრულებით არცკი უნახავს.. ინსტგრამ ნათქვამია „ცხენს ვერა დაკლესრა — უნაფირს მი- წყუნდენო..“

„შემდეგ ამისა, — თაჲი კი მოვაწყინე, მკითხველო, მაგრამ რაგანეწყობა? ამგვარი მეხვედრა ჩენი პირველი და უკანასკ- ნელი იყო, — შემდეგ ამისა უფ. ფურცელაძე ძალიან დამე-

ჯახა, სწორედ დონეცოტივით, იმაზედ, რომ მე ე⁴ თი სტატისტიკოსის ცნობები ჩავატანე ჩემ კალენდარში. ამ ცნობას ჰქვია „1866 წლის სტატისტიკური ცნობა მთელს ქვეყანაზედ“ და შესდგება თოთხმეტი დიდი ფორმატის სტრაქონისგან. ისა სწერს: „ახლა გადავიღეთ სხვა თქვენ უშვერებსთან (თაფხელობა:) უფ. ავლიშვილო. თქვენა სწერთ, რომ 330 მილიონი მომკვდარის მაგიერად იბადება ყოველ წელიწადს 412 ნახევარი მილიონი; მაშასადამე ყოველ წელიწადს ემატება 82 ნახევარი მილიონი სული, რომლის გამოც ხალხი უნდა ძალიან გამრავლებულიყო ქვეყანაზედა, მაგრამ ომების გამო ხალხის რაოდენობა შოთქმის ერთიანი რა (?) და მომატება ვერც რიგად საგრძნობი არ არს.

„აი ჭკუა! აი ცოდნა!...“ მიუყვინებ ის და შემდეგ ამგვარი სხვა თაფხელობისა, მგზავნის სხვა და სხვა სტატისტიკოსებთან და მეცნიერებთან და ამასთან მეუბნება, რომ „შენ ესენი გავრწმობითაც არ გაგიგონიაო, (დონეცოტია და ამისთვის ეპატეება ეს თაფხელობაები)—და ძალიან ვრცლად აქიან ურებს თავის სტატიას ბოკლისა და დარვინისგან დამტკიცებების მოშეღებით და ამბობს, რომ მარტო ომებისგამო არ იხრებაო ხალხი, არამედ სხვა მიზეზების-გამოცაო. ხალხის სიკვდილი და სიკოცხლე დამოკიდებულიაო საზღოზედ, საცხოვრებელზედ, ჰაერზედ, გიოგრაფიულ მდგონარობაზედ და სხვა მრავალი კაცის სიკეთესა და ნაკლულეფანებზედაო, — და ამ თავის ნათქვამებს ცდილობს დამტკიცოს თავისი კალმის მახვილ გონიერებით. ახლა მე უნდა ვკითხო უფ. ფურცელაძეს, რომ რად იმტერეყს ასე თავს ამის დამტკიცებაზედ? ისარა სჯობდა, რომ ცდილიყო რიგიანად გვეგო ჩე-

მგან დაწერილა? მე რომ ვსჯი (სტატისტიკოსის სიტყ-
ვები) სამასი მალიონი მომყვარის მაგიერად იბადება ოთ-
ხას თორმეტ მალიონ ნახევარი სული მეთქი, — რატომ ვერ
გაგო უფ. ფურცელ ძე, რომ ეს სამასი მალიონი სული
სწორედ ის მომყვარები რიან, რომელნიც იხოცებიან ანტ.
ფურცელაძის ნათქვამი მიზნებისგან, — თუ არა სხვა მიზ-
ნები სიკვდილისა რომელილა? იქნება ბუნებითს ამბობს?
მამ ძალიან სკოდნია სტატისტიკა... ქვეიანი და მკოდინა-
რეა... — და ითხოვდა ორ მალიონ ნახევარი სული კი,
რომელიც ემატება ყოველ წელიწადს ხალხის რიცხვს —
სულ არა რჩება ქვეყანაზედ, რადგან ო მ ე ბ ი ს გ ა ნ ა ც
ბეერნი იხოცებიან მეთქი... დალოცვილს არა სჯობდა პატა-
რა თავი შეეწუხებინა იმ უბრალო ფრაზის გაგებაზედ ამდენ
რახარუხსა, ქალაქის გაფუჭებასა და მკითხველის შეწუხე-
ბასა?.. მაგრამ დონიხოტიც არ იწუხებდა ხოლმე თავს ესე-
თი უბრალო საგნების შეტყობაზედ და ყოველთვის ესე წინ
დაუხედავად თავხედობდა...

მერე მიდის გეოლოგიური სტრუქონები (სადაც მკითხ-
ველ მეჭხედება ფორმატი. მე ვერ გავიგე, უ. ანტ. ფურცელ-
აძე წიგნის ფორმატზედ ამბობს, თუ დედა მიწის ფორმა-
ციებზედ? მაგრამ, მგონი, უფრო დედამიწის ფორმაციებზედ
უნდა ლაპარაკობდეს, თუ კი აქაც ჩემი კალენდრის ფორ-
მატი არ მოეღიანდა). მერე მისდევს მრავალ-წერტილოვნობა,
სადაც უეჭველია ბლომად ყოფილა გაჭიანჭურებული გეო-
ლოგიაზედ (მამ რა? უნდა ეჩვენებინა ჩვენთვის, რომ გე-
ოლოგია იცის? დონიხოტიმაც, თუ კი იცოდა რამე, ყველას
შეატყობინებდა ხოლმე თავის ცოდნას). — მერე ამბობს დარ-

ინის სიტყვებს, შემდეგ თავის სენტენციებს, — მამ, ღარინს დახმარება არ უნდოდა? — და სულ იმაზედ კი ბაასობს ამდენს, თუ როგორ შემეძლო მე, რომ იმავე სტატისტიკოსი-სგან აღრიცხული სოფლის დასაბაშიდგან აქამომდე მომკვდართ რიცხვი ჩავართე ჩემ კალენდარში. მე ჩავართე, რასაკვირველია, კუროიზისთვის, რომ შეგვენებინა სადამდის მიღის კაცის ცოდნის მოყვარეობა და გამოკვლივის სურვილი, — უფ. ფურცელაძეს კი ჰგონებია, რომ შესრულებით შწამს ის სტატისტიკურ ციფრები. საჭიროდ ვააცხადე დავაჯერო უფალა ფურცელაძე, რომ არათუ ამისთანა კუროიზულ სტატისტიკურ ციფრებს უჯერებ, არამედ სხვა ყველა სტატისტიკურ ციფრებზედაც იჭვით ვეყურები, რადგან ბევრი მიწეზი მაქვს...

ამ მოხსენებულ სტატისტიკურ ციფრებს უფ. ფურცელაძესთვის მაუცია დიდი მასალა ლაყბობისა და რახარუხისა. მე ვამბობ რახარუხისა ამიტომ, რომ ის სჯის კალენდარზედ და ლაპარაკობს გეოლოგიაზედ, ისტორიაზედ და სოციალიატიკაზედ და ისკიარიცის, რომ კალენდარში ესენი არ გამოდგება. რასაკვირველია, ისა სჯის როგორც რეალისტი (პირჯვარს გადიწერს უფ. ფურცელაძე — ამისთანა სიტყვები სად გაუგონიაო, რადგან ჰგონია, რომ იმის მეტსახეას არაეის არა გაუგონიარა) — მაგრამ, ჩვენდა საუბედუროდ, იმის რეალიზში ღონკიხოტობით არის საესე და ამის გამო ყველას მოსწყინდებია, როგორც მოსწყინდებოდათ ხოლმე ღონკიხოტის ქადაგება...

შემდეგ გადადის კალენდრის ენაზედ და რაც ძალი და ღონე აქვს ცდილობს დაამტკიცოს, რომ მე სრულებით არ ვიცი ქართული ენა და ორი სიტყვაც ვერ გადამიბავეს ერთმანეთზედ, და ამისთან რუსულიც სრულებით არ მეყურება.

ამს იმიტომ ამბობს, რომ გულ დამწყობა და კიდევ იმ
 იმეზით, რომ მე რუსული აზრი არ გამოვხატე იმ სიტყვე-
 ბით, რა სიტყვებითაც გამოვხატედა უფ. ფურცელაძე...
 ეს ისეთი პრეტენზიაა, რომელიც მხოლოდ დოკინოტს შე-
 ეფერება. — მე რე ძალიან ყვირის იმაზედ, რომ მე ესტკვი
 იმის ქართული ენის უცოდინარობა. ამბოვდ ამბობს, რატომ
 ღმერთ არ გაიცინებსო, რომ ავალი შველი ჩემ ქართულს
 ენას დასცინისო. თუ აღარ დაუშლია და მართლა ჰგონია,
 რომ ქართულ ენაში ღრმად არის განსწავლული, — წარუ-
 დგენთ მკითხველს აწ გარჩეულის სტატიიდან რამდენსამე სუ-
 რათს უფ. ფურცელაძისგან ქართული ენის ღრმად ცოდნისა.

იხილეთ:

„ვიღასაც კეთილის მყოფელს.“ მგონი ასე უნ-
 და ეთქვა: ვიღაც კეთილის მყოფელს, თუარა იმის ნათქვამში
 სხვა აზრი გამოდის.

„ჯერ ჩვენში სეინიდისიანი მოქმედება სპოგოდო საქმი-
 სთვის ძვირათ თუ ვისმე აქვს ნათლად გამოკვეთული (უფ.
 ფურცელაძის მეტს, რასაკვირველია) და ისიც რასა მ-
 აქნისოა, არამც თუ ლიტრატურა და ყო-
 ველი საქმე, რასაც კაცობელს მოჰკიდ-
 ებს; და ამითი წარმოადგება რომ დღეს,
 როდესაც... და სხე. მკითხველო, გაიგე, რას ამბობს,
 მიხედრა შეიძლება და ნამდვილად გაგება კა არა.

„ყოველი მწერლის მეკადინეობა... უნდა იყვეს,
 რომ გამოჰყვანდეს მკითხველი თავისის ცრუ
 აზრები დამა და რწმუნები დამა.“ მგონი ქართულად
 ასე უნდა ეთქვა: ყოველი მწერლის მეკადინეობა უნდა

იყუებს ისეთი, (ან იმ გვარი) რომ გამოჰყვანდეს მკითხველი თავისის ცრუ აზრებიდამა და ცრუ რწმუნებიდამა, — თუ არ იმის ნათქვამიდამ სულ სხვა აზრი გამოდის, რომელსაც უეჭველია არა ფიქრობდა.

„...ყურადღება მისცეს...“ ამბობენ: ყურადღება მიაპყრეს.

„...მაშინ უფრო კიდევ კარგად ვამბობთ, რა აზრითაც უფროა...“ აბა კიდევ წაიკითხეთ: მაშინ უფრო კიდევ კარგად ვამბობთ... უეჭველია უ. ფურცელაძის ჰსურდა ეს აზრი ეთქვა: მაშინ უფრო ცხადად გამოჩნდება, ანუ: მაშინ უფრო გამოამჟღავნდება, რა აზრითაც არის გამოცემული...და სხე.

ალარ გავეყები იმის ქართული ენის ცოდნას, რადგან ესეცა კმარა ჯერ ხანათ, და ახლა მინდა ვკითხო უ. ფურცელაძის: რათ უკვირდა, რომ მე იმის ქართულ ენას ვიწუნებდი? იმისი არ იყოს, ეს ჯერ სტაფილოა, კარხალი და ბოლოკი იმის ენის უცოდინარობისა სხვა არის, რომელზედაც ჩვენ თავის დროს მოვილაპარაკებთ.

შერე ჩემ სტატიას, იმაზედ დაწერაღს, უთავბოლოს ეძახის და ამბობს „რალასაც ტიტინებსო“. ამის შემდეგ რალასა თავისებური ულოლიოება უწერია, რომელსაც მართლა რომ ვერც თავი გაუგე და ვერც ბოლო. (მკითხველს შეუძლიან იხილოს: „დროების“ 30 ნომერში, მე — 4 გვერდზედ, პირველი სვეტის მეოთხე მუხლში). ჩემი ტიტინისა კი რა მოვახსენო? მე მგონი იმგვარ განცხადებზედ და ამასთან გამეორებულზედ არავისგან არ იქნებოდა საკვირველი ისეთი ტიტინი... მაგრამ რაქნას? თავისი სჯა ყოველი კაცის

სჯას უნდა დაამჯობინოს, რომ დიდი ვინმე გამოჩნდეს —
დონკიხოტიც ამ ხასიათისა იყო....

შემდეგ დღად შეცნეურობს და „ცისკრის“ მოსპობაზედ
დაც ბევრს არახუნებს. ერთი ვინმემ ჰკითხოს: ეინა ჰკითხავს
შავას „ცისკრის“ მოსპობას, და შავის სურვილები ამხელ ისე ამო-
და ტყუილნი არ არიან, როგორც სურვილი ვისიმე მთვა-
რემდის ტელეგრაფის გამბისა, ან რკინის გზის გაკეთებისა?..
შავამ ესეც დონკიხოტობით მოსვლია...აბა ცისკრის მოს-
პობა მაშინ ეთქვა ვისმე, როდესაც თითონ იყო იმის სურ-
რედაქტორი. მაშინ უყურებდით რამდენ დარიგებასა და ნა-
ტაციებს წაუყითხავდა იმის მთქმელს.. მაშინ სხვა იყო: მაშინ
ცისკრისა სხვა ფრევაც ჰქონდა იმედი და ეხლა რაღაში
ეჭირება? ეხლა სულ სხვა მხრიდგან აქვს იმედი.. მე მგონი
ეხლა სულ აღარა ინდელოსრა, რომ არათუ „ცისკარი“, რომ-
მელსაც მტრობს, არამედ თვით „დროებაც, რომ მოისპოს
იშისთვის სულ ერთი იქნება. შავამ, ეს შემცდა. „დროება,
რომ მოისპოს, მაშინ სადღა იბაქიებს ამდენს?!

ძალიან ცდილობს დამტყიცოს (ზდილობით კი, რასაკვირ-
ველია — დონკიხოტიც ესრე იქცეოდა), რომ სრულებით არა
დაუშავებიარა, თუ, ჯერ კი დაგვიბრდა „ცისკარში“ უმთა-
ვრესს მონაწილეობას, და შერე კი თავი დაგვანება. თავის
გასამართებლად ამბობს, რომ მე „ცისკარს“ იმ კონტრაქტის
ძალით დაეანებეო თავი, რა კონტრაქტითაც ვიყავ შეკრული
უფ. კერესელიძესთანაო. ესთქვათ უფ. კერესელიძის კონტ-
რაქტის დარღვევის საბუთი ჰქონდა (ესთქვათ ჰქონდა, — თორემ
ესეც კი საიქცოა), — ჩვენთან, მკითხველებთან თავის აღთქმის
დარღვევის საბუთი ვიღამ მიანიჭა? მე ვუპასუხებ: ბედნაე-

რმა შემთხვევამ და „ცისკრის“ რედაქციაზედ უთბილესმა ალაგმა... ჰატარა რომ მოეცაძნა, მე იქნება ვერ მეთქვა ეს იქვები, მაგრამ უფ. ფურცელაძე ისე საკვირველად მოიქცა, რომ კაცმა სწორედ ეს უნდა იფიქროს. — და ამ ფაქტის შემდეგ უფ. ფურცელაძეს არ ეთაკილება სთქვას, თუ მე გამოვეც კალენდარი მხოლოდ ფულებისთვის და ამას დაუმატოს კიდევ სხვა მრავალი თავხედობა!! მაგრამ არა უშავს რა — დონკიხოტია!...

მე ეხლა, გათაყების დროს, უნდა მოეახსენო უფ. ფურცელაძეს, რომ სრულებით არ მიმიღია „ცისკარში“ იმის ალაგი ანუ „უშთავრესი მონაწილეობა“ (ეგ რა ჩენი საქმეა) და ამისათვის სრულებით არ შევითხება მე რას ჰბეჯდავენ „ცისკარში“ და რას არა. ამის გამო დიდი და კაცის შემარცხენელი ცილის წამებაა, რომ ბრძანებს, ვითომც მე დამებეჭდინოს ჩემ კალენდარზედ ქება; მაგრამ, რომ არ შერცვენოდა და სხვა და სხვა შიზენებს არ მოჰრიდებოდა, მე დარწმუნებული ვარ იმასაც იტყოდა, რომ ის ქება არათუ ჩემგან არის დაბეჭდილი, არამედ დაწერილიც თვით ჩემგან არის. ესეთი ცილის წამება უფ. ან. ფურცელაძისთვის ადვილია. შამ რაღა დონკიხოტი იქნება, თუ კი ადვილი არ იყოს იმისთვის ამ გვარი თავხედობაები!..

ის კი უნდა კარგად იცოდეს უფ. ფურცელაძემ, რომ იმის ცისკრის რედაქციაში მოკლებით, „ცისკარს“ სრულებით არა ფერი არ დააკლდება. მე ესთქვი და კიდევაც გავიმეორებ, რომ ამ წელიწადს რაც გამოვიდა ფურცელაძის კალმიდან (უწინდელეებიც ამ სურათისანი არიან) — არ შეადგენენ ისეთ მარგალიტებს, რომ იმათმა ავტორმა ისრე გაიზვიადოს თავი,

რომ ყველა იმის დაწერილ სტრიქონში ისმოდა ის კილო, რომ მთელი ქვეყნის მწერლებს მე ვჯობივარო. თუ აღარ დაუშლია და თავის ნაჯღაბნები მიაჩნია დიდრამედ — ჩვენ ვეცდებით თავის დროს დაუმტკიცოთ წინააღმდეგი, და ამასთან მაშინ იმასაც დაუმტკიცებთ, რომ იმის „სამის თავს გარდასაფლენში“ (ესეც ქართული ენის დრამად კოდნის სურათი გახლავს) რუსის მწერლებიდან ნასესხები ბევრი არის, და ამასთან ჩვენი ცხოვრებიდან იქ თითქმის არა არის. — არც ეს სჯერა რომ ვიცით, მაგრამ დავაჯერებთ.

უ. ან. ფურცელაძე თავის გამოლაშქრებას ათავენს იმით, რომ მარიგებს მე, თუ როგორ მოვიქცე, თუ ვინცობაა აღარ დამიშლია და მწერლობა მინდა. იმ დარიგებას შე უკანვე უბრუნებ იმას, სრულებით შეუცვლელად, რადგან იმას უფრო ეჭირება და უფრო ემენაბაზება იმ გვარად მოქცევა. — მტრე კიდევ ბევრს არახუნებს და თავხედობს და აბოლოებს თავის „ლანძღვას“ (იმ ნაჯღაბნს სტატია არ დაერქმევა) ამგვარად: „ჩენება კარგად ვერ გაიგეთ თქვენი თავის მდგომარეობა და თქვენი თავის ნაკლებულება (ნაკლებეფანება უნდა ეთქვა უთუოდ?), — შეიძლება ერთი ორიოდ დღე კიდევ შემოეწირო თქვენს გონიერებასა. მე ეს დიდ მადლად მიმაჩნია, რომ კაცმა კაცს თავისი თავი აცნობოს...“ — დონკიხოტიც ესრე შეუთვლიდა ხოლმე თავის მოწიაღმდეგეს... ამგვარი შეთვლა ჰნიშნავს დიდ გულს და სულის უძღურებას...

ამ სტატიაში გამოწერილი სიტყვები უფ. ფურცელაძისა ცხადათ აჩვენებენ იმის თავის მდგომარეობას, რომელიც იმყოფება იმ მდგომარეობაში, რა მდგომარეობაშიაც იმყოფებოდა ლ. შანიჭელი რაინდი დონკიხოტის თივი, და ყვე-

ლა უფ. ფურცელაძის სიტყვები ჰგონან იმ სიტყვებს, რა სიტყვებსაც ხმარობდა დონკიხოტი თავის დამარცხების დროს: დიდგულა სიტყვებს, რახარუხს და თავხედობას. როგორც სჩანს, თავის იდეალად ლამაზი დონკიხოტი აულია, — ეტყობა ბევრი უფიქრია მანამდის და საგული-გულოდ ეს ამოურჩევია... კარგი ჰქვა უფიქრია... ღმერთმა დონკიხოტის ჰქვით დააბეროს! მაშინ უფრო ნეტარება საქართველოს!..

„დროებასაც“ დიდი ბედნიერება დაეხწივა, რადგან ისე ჩინებულად აღუსრულა უფ. ფურცელაძემ თავისი აღთქმა, რომელიც იმყოფებოდა იმის პირველ განცადებაში, სადაც ამბობდა, რომ, ეხლა „დროებაში“ დაებეჭდავ ჩემ სტატიებსაო. ნეტარება „დროებას“! ლანძღვის ნაწილი აკლდა და ესეც შეუსრულა უფ. ფურცელაძემ: ამ გვარ სტატიებს, უეჭველია უფ. ფურცელაძე ბევს მოუშაადებს იმას... მაგრამ მე კი მეშინიან რომ თვით „დროებაც“ არ მოაწყინოს ქართველებს...

ჩემი თავის ცნობაზედ კი უფ. ფურცელაძემ უნდა ხელი აიღოს, თუ იმის ნებაც იქნება, რადგან, უეჭველია, ამ სურვილის მეკონე ის მრავალჯერ წაიბოძიკებს სინილისში. ის მე სრულებით ვერ მიცნობს, რა ვარ და რა არა. იქნება მე ყველაზედ უარესი ვიყო, — მაინც უფ. ფურცელაძეს არ შეუძლიან ჩემზედ სჯა იმ საბუთით, რა საბუთითაც მე არ შემოძლიან ესაჯო იმ კაცზედ, რომლის ცნობა სრულებით არა მაქვს, და თუ ჩემი კალედრიდგან გამოჰყავს ჩემი ცუდ-კაცობა — უეჭველია დიდი ლოლუის პატრონი უნდა იყეს... მაგრამ ლოლიკა რა დონკიხოტების საქმეა?!..

მე დავბოლოვებ იმით, რომ, თუ მაშინ აღუთქვი უპასუხობა, იმ შიშებით აღუთქვი, რომ იმედი მქონდა იმის კეთილ გონიერებისა, მაგრამ იმისმა მომეტებულმა ურიგობამ და ცოლის წამებამ დამარღვევინეს ჩემი აღუქმა. ახლა, უფეველია, ამხედ უფრო გამომილაშქრდება. თუ ვინიცობაა მე აღარ ვუპასუხე, — ნუფეგონება რომ შემემინდა და იმიტომ არ ვუპასუხე, — ამას თავის დღეშიაც ნუ იფიქრებს; დონკიხოტები საშიშნი არ არიან... მე თუ ვინიცობაა მოვერიდო იმის გაპასუხებას, — ეს სწორედ იმ შიშით მოვერიდები, რა შიშებითაც — გაეიმეორებ — გონიერი კაცი მოვერიდება ნაგვის გაქიქას, რაკი შეიტყობს, რომ ნაგვია... ეს საბუთი მგონი საკმაოა, თუ უფ. ფურცელაძეც დამეთანხმება...

ნ. ავალიშვილი.

2 აგვისტოს.

მე დავბოლოვებ იმით, რომ, თუ მაშინ აღუთქვი უპასუხობა, იმ შიშებით აღუთქვი, რომ იმედი მქონდა იმის კეთილ გონიერებისა, მაგრამ იმისმა მომეტებულმა ურიგობამ და ცოლის წამებამ დამარღვევინეს ჩემი აღუქმა. ახლა, უფეველია, ამხედ უფრო გამომილაშქრდება. თუ ვინიცობაა მე აღარ ვუპასუხე, — ნუფეგონება რომ შემემინდა და იმიტომ არ ვუპასუხე, — ამას თავის დღეშიაც ნუ იფიქრებს; დონკიხოტები საშიშნი არ არიან... მე თუ ვინიცობაა მოვერიდო იმის გაპასუხებას, — ეს სწორედ იმ შიშით მოვერიდები, რა შიშებითაც — გაეიმეორებ — გონიერი კაცი მოვერიდება ნაგვის გაქიქას, რაკი შეიტყობს, რომ ნაგვია... ეს საბუთი მგონი საკმაოა, თუ უფ. ფურცელაძეც დამეთანხმება...

ამ 1867 წლის ცისკარზედ, იტინის თემა მოემატნენ
ჟურნალს შემდგომნი კელის-მომწერი.

ქ. თბილისში:

- 65 თ. გივი ამილახვარი.
ნიკოლოზ ავალიშვილი.
პაულე გაბაევი.
სოფია ბეზირგანოვისა.
მაგზია მურადოვისა.
- 100. თ. ალექსანდრე თარხანოვი.
თ. მიხეილ ერისთავი.
თ. იასე ქაეკავაძე.
თ. ნიკოლოზ ქაეკავაძე.
თ. იოსებ ციციშვილი.
საზოგადო საქმის დეპარტამენტი.
სეიმონ ბაქრაძე.
ი. ბუჩყიევი.
თ. დიმიტრი აბხაზოვი.
თ. ზურაბ ავალოვი.

თელავში:

- 110 თ. ალექსანდრე ვახვაზოვი.
თ. სეიმონ ჯორჯაძე.
თ. გიორგი ჯორჯაძე.

სიღნაღში:

თ. რევაზ ვაჩნაძე.

თ. ზურაბ აბაშიძე.

ზუგდიდში:

თ. გრიგოლ დადიანი.

კნ. ბარბარე ჯორჯაძისა.

ტაგუ ჯიჯიხია.

გორში.

თ. მიხეილ ერისთავი.

თ. დავით შაბაელი.

პეტერბურგში.

120 ნიკოლაოზ ყიფიანი.

კოსტანტინეპოლში.

ელისაბედ სერაფიმოვიჩისა.

ქუთაისში.

122. გიორგი დიდებულიძე.